

UYGARLIK, TOPLUM ve DİN

Sigmund Freud

"UYGARLAŞMIŞ" CİNSEL AHLAK VE ÇAĞDAŞ SİNİR HASTALIĞI

Uygarlaşmış cinsel ahlak ... kendisine boyun eğilmesi insanları yoğun ve üretken kültürel etkinliğe sevk eden bir cinsel ahlaktır.

Uygarlaşmış bir cinsel ahlakın egemenliği altında tek tek bireylerin sağlık ve etkinliğinin bozulma eğiliminde olabileceğini ve kendilerine dayatılan özverilerin neden olduğu bu yaralanmanın sonunda ulaşabileceği derece nedeniyle, dolaylı yoldan söz konusu kültürel hedefin de tehlikeye düşebileceğini varsaymak zor değildir. ... Von Ehrenfels ... görüşüne göre bize egemen olan uygarlaşmış cinsel ahlakı niteleyen şey kadınlardan istenenlerin erkeklerin cinsel yaşamına aktarılması ve tek eşli evlilik dışındaki tüm cinsel ilişkilerin yasaklanmasıdır. Yine de cinsler arasındaki doğal farkların göz önüne alınması erkeklerin günahlarına daha az katı yaklaşılmasını ve böylece de aslında onlar için bir çifte ahlak benimsemeyi gerekli kılmıştır.

Çağdaş zamanların olağandışı başarıları, her alandaki keşifler ve icatlar, artan rekabetin karşısında gelişmenin sürdürülmesi, tüm bunlar yalnızca büyük zihinsel çabayla elde edilmiştir ve yalnızca onunla korunabilir. ... Aynı zamanda bireyin gereksinimleri ve yaşamın zevklerinden beklentileri tüm sınıflarda artmıştır; daha önce görülmemiş bir lüks toplumun daha önce ona dokunmamış katmanlarına dek yayılmıştır: geniş sosyal çevrelerde dinsizlik, hoşnutsuzluk ve açgözlülük gelişmiştir. ... iletişimlerin yoğun biçimde yaygınlaşması, ticaret ve alışveriş koşullarını tümünden değiştirmiştir.

"Sinirli" olmanın daha belirsiz biçimlerini göz ardı eder ve sinir hastalığının özel türlerinden söz edersek uygarlığın yaralayıcı etkisinin, uygar insanların (ya da sınıfların) cinsel yaşamını, o insanlarda hüküm süren 'uygarlaşmış' cinsel ahlak aracılığıyla, çoğunlukla, zararlı bir baskılamaya indirgediğini görürdük.

Dikkatli klinik gözlem iki grup sinir hastalığını ayırt etmemize olanak verir: asıl *nevrozlar* ve psiko *nevrozlar*. ... Birincide, ... kalıtsal bir iz olması gerekmeksizin cinsel yaşamdaki belirli yaralayıcı etkilerin sonucunda ortaya çıkabilirler. ... asıl nevrozların nedeni olan cinsel etmeni temel bir etmen sayabiliriz.

Psiko nevrozlara gelince kalıtsal etki daha belirgindir ve neden daha az saydamdır. ... Ruh çözümlemesi ... ruhsal kökenli olduğunu ve bilinçdışı (bastırılmış) düşünsel yapılara bağlı olduğunu fark etmemize olanak vermiştir. ... Çok genel olarak konuşacak olursak onların cinsel bir içeriğinin bulunduğunu göstermiştir. Onlar insanların doyurulmamış cinsel isteklerinden fıskırırlar ve bir tür yerine geçici doyumunu temsil ederler. Bu nedenle cinsel yaşamı sakatlayan, etkinliğini baskılayan ya da hedeflerini çarpıtan tüm etmenleri psiko nevrozlarda da hastalandırıcı etmenler olarak kabul etmemiz gerekir.

Genel olarak konuşacak olursak uygarlığımız içgüdülerin baskılanması üzerine inşa edilmiştir. Her birey sahip olduklarının bir kesiminden -her şeye gücü yeterli

duygusunun bir kesiminden ya da kişiliğindeki saldırgan veya öç alıcı eğilimlerinden- vazgeçmiştir. ... Bu katkılardan uygarlığın ortak malvarlığı maddi ve düşünsel zenginlik olarak gelişmiştir. ... Uygarlığın ilerlemesi içinde özveri de ilerleyici olmuştur. Ondaki tek gelişme din tarafından kabul edilmiştir; her bir kişinin özveride bulunduğu içgüdüsel doyum parçası bir kurban olarak Tanrıya sunulmuş ve bu biçimde edinilen toplumsal malvarlığı "kutsal" olarak ilan edilmiştir. Vazgeçemeyen yapısı nedeniyle bu içgüdüyü baskılamayı kabul edemeyen adam toplumun gözünde bir "suçlu", bir "yasadışı" haline gelir - toplumsal konumu ya da istisnai yetenekleri kendisini topluma büyük bir adam, bir "kahraman" olarak empoze etmesine olanak vermedikçe.

Cinsel içgüdü, ... olasılıkla insanda üst düzey çoğu hayvandan daha güçlü biçimde gelişmiştir; kesinlikle çok daha ısrarlıdır çünkü hayvanlarda bağlı olduğu dönemselliğin üstesinden tümüyle gelmiştir. ... Başlangıçtaki cinsel hedefi artık cinsel olmayan ama ruhsal olarak ilk hedefle ikili başka bir hedefle değiştirme yeteneğine *yüceltme* yeteneği denir. ... Cinsel içgüdü'nün özgün gücü olasılıkla her bireyde değişiktir: yüceltmeye uygun olan oranı da kesinlikle değişir. ... Belirli miktarda doğrudan cinsel doyum çoğu örgütlenmeler için vazgeçilmez gibi görünmektedir ve bu, bireyden bireye değişen, doyum miktarında bir yetersizlik, işleyişteki zarar verici etkileri ve öznel hazzınlık nitelikleri nedeniyle hastalık sayılması gereken görüngülere yol açar.

İnsanda cinsel içgüdü'nün başlangıçta hiç de üreme amaçlarına hizmet etmediğini, hedefinin belirli türlerde haz elde etmek olduğunu göz önüne aldığımızda daha farklı görünüşler ortaya çıkar. İnsanın, haz elde etme hedefine yalnızca cinsel organlardan değil bedeninin "başka kesimlerinden de (erotojen bölgeler) ulaştığı ve bu nedenle elverişli olanlar dışında, her nesneyi göz ardı ettiği çocukluğunda, cinsel içgüdü kendini bu şekilde gösterir. Bu evreye otoerotizm evresi adını veriyoruz ve çocuğun yetiştirilmesinin bunu kısıtlamayı içerdiği görüşündeyiz.

Eğer cinsel içgüdü'nün bu evrimi akılda tutulursa uygarlaşmanın üç evresi ayırt edilir: birinci evre, cinsel içgüdü'nün üreme hedeflerine aldırış etmeksizin öz gurce uygulanabildiği evredir; ikinci evre, üreme hedeflerine hizmet eden dışındaki tüm cinsel içgüdü'nün baskılandığı evre ve üçüncü evre de cinsel hedef olarak yalnızca yasal üremeye izin verilen evredir. Bu üçüncü evre günümüzdeki "uygarlaşmış" cinsel ahlakta yansımaları bulur.

Dönmeliğe yakalanmış insanların -eşcinsellerin- yapısı cinsel içgüdülerinin kültürel yüceltme için özel bir fazlalığa sahip olmasıyla dikkati çeker.

İkinci durumda -cinsel içgüdü'nün genelde zayıf olduğu durumda- sapıklar kendilerini uygarlık evrelerinin ahlaki beklentileriyle çatışmaya sokan eğilimlerini tümüyle baskılamayı başarırlar. Ama ideal bir bakış açısından bu onların başarabildikleri tek şeydir çünkü cinsel içgüdülerini baskılamak için başka durumda kültürel etkinliklerde kullanacakları güçleri tüketeceklerdir.

İçgüdü'nün baskılanması sonucu ortaya çıkan yerine geçici görüngüler bizim sinir hastalığı ya da daha doğru olarak psiko nevrozlar dediğimiz dereceye dek ulaşabilir. ... Nevrozları sapıklıkların "negatif"i olarak tanımlamıştım, çünkü nevrozlarda sapık itkiler bastırıldıktan sonra kendilerini aklın bilinçdışı kesiminden ortaya koyarlar - çünkü

nevrozlar bir "bastırma" durumunda da olsa pozitif sapkınlıkların eğilimlerinin aynısını içerirler.

Deneyimler bize çoğu insanın, uygarlığın beklentilerine uyamayacağı, bir sınırı olduğunu göstermiştir. Yapılarının izin verdiğiinden daha soylu fikirli olmak isteyenlerin tümü nevrozun kurbanı haline gelirler; daha az iyi olmak onlar için mümkün olabilseydi daha sağlıklı olurlardı. ... Çok sık olarak bir erkek kardeş bir cinsel sapıktır. Oysa kız kardeşi, bir kadın olarak daha zayıf cinsel içgüdü olduğu için, belirtileri cinsel olarak daha etkin erkek kardeşinin sapkınlıklarıyla aynı eğilimleri dışa vuran bir nevrotiktir. Ve buna uygun olarak çoğu ailede erkekler sağlıklıdır ama toplumsal bakış açısından istenmeyecek derecede ahlaksızdır, oysa kadınlar yüce gönüllü ve aşırı incelmıştır ama ağır derecede nevrotiktir.

Uygarlığın standardının herkesten cinsel yaşamına aynı tutumu ... göstermesini beklemesi, her ne kadar haksızlık genelde ahlaklılığın istemlerine itaatsizlikle yok edilirse de, apaçık bir toplumsal haksızlıktır.

Uygarlığımızın üçüncü aşaması her iki cinsin bireylerinden evleninceye dek yoksunluk uygulamalarını ve yasal bir evlilik sözleşmesi yapamayanların tümünün de yaşamları boyunca yoksun kalmalarını bekler. ... Ona yüceltme yoluyla egemen olmak, cinsel içgüdüsel güçleri cinsel hedeflerinden daha yüce kültürel hedeflere saptırmak bir azınlık tarafından o da yalnızca ara sıra başarılabilir; hele ateşli ve güçlü gençlik döneminde hiç de kolay değildir. Geri kalanların çoğu nevrotik hale gelirler ve şu ya da bu biçimde zarar görürler. ... Cinsel doyumun ruhsal değeri, engellenmesiyle artar.

Bu üç, dört, ya da beş yıldan sonra evlilik eğer cinsel gereksinimlerin doyurulmasını vaat etmişse bir başarısızlığa dönüşecektir. ... Cinsel ilişkinin sonuçlarından duyulan korku önce çiftin fiziksel sevgilerini son erdirir ve sonra daha geç bir sonuç olarak başlangıçtaki tutkulu aşklarını izlemiş olan aralarındaki zihinsel sempatiyi de durdurur. Çoğu evliliklerin bu biçimde yazgılı olduğu ruhsal düş kırıklığı ve bedensel yoksunluk, her iki eşi de bu kez bir yanılsamanın yitimiyle daha da zavallı bir durumda evlenmeden önce içinde buldukları konuma geri götürür ve bir kez daha cinsel içgüdülerine egemen olma ve onu çarpıtmak için dayanıklılıklarına başvurmak zorunda kalırlar.

Toplumumuzda erkekler , için geçerli olan "çifte" cinsel ahlak toplumun kendisinin de ortaya attığı zorlayıcı beklentilerin gerçekleşmesi olasılığına inanmadığının en yalın itirafıdır. ... Kadınlar evliliğin düş kırıklıklarına maruz kaldıklarında kalıcı biçimde yaşamlarını karartan ağır nevrozlara yakalanırlar.

Günümüzde çok belirgin olan bireysel kişilik farklılaşmasının yalnızca cinsel kısıtlamanın varlığı sayesinde mümkün hale geldiği kabul edilmelidir. Ama olguların büyük çoğunluğunda cinselliğe karşı savaşım bir kişilikte sağlanabilen enerjiyi yiyip bitirir ve bu, tam da genç adamın toplum içindeki payını ve yerini elde etmek için tüm güçlerine gereksinimi olduğu zamanda olur. ... Bu yoksunluk sonradan güçlü bireylerin gösterdiği yönleri isteksizce izleyen büyük halk kitleleri arasında yitip giden terbiyeli ürkekler üretmektedir.

Uygar eğitim içgüdüyü yalnızca geçici olarak, evliliğe kadar, baskılamaya kalkışabilir; niyeti o zaman kullanmak için evlilikten sonra onu özgür bırakmaktır. Ama içgüdüye karşı aşırı önlemler onu biçimlendirme girişimlerinden daha başarılıdır, bu nedenle baskılama sıklıkla çok ileri gider, sonunda da özgür bırakıldığında içgüdü'nün kalıcı biçimde sakatlanmış olması gibi istenmeyen bir sonuç elde edilir. Bu nedenle gençlikte tam yoksunluk genç bir adam için çoğunlukla evliliğe en iyi hazırlık değildir. Kadınlar bunu sezerler ve talipleri arasından erkekliklerini başka kadınlarda kanıtlamış olanları yeğlerler. ... Kızın zihinsel duygulan hala otoriteleri cinselliğini baskılamasına yol açmış olun ana babasına ilişiktir ve fiziksel davranışında kendisini, erkeği herhangi bir yüksek düzeyde cinsel zevkten yoksun bırakan soğuk bir biçimde ortaya koyar. ... Sonradan kadının gelişimindeki gecikmenin üstesinden gelindiğinde ve bir kadın olarak yaşamının zirvesindeyken sevme yeteneği uyandığında kocasıyla ilişkileri çoktan tahrip edilmiş olacak ve daha önceki uysallığının ödülü olarak yatıştırılmayan arzu, sadakatsizlik ya da bir nevroz arasında seçim yapmak zorunda kalacaktır.

Bir insanın cinsel davranışı sıklıkla onun yaşama tepki verişinin tüm diğer türlerinin örüntüsünü ortaya koyar. Eğer adam aşkının nesnesini kazanmada enerjikse başka hedefleri de aynı derecede sarsılmaz bir enerjiyle izleyeceğine güvenebiliriz, ama her ne nedenle olursa, olsun güçlü cinsel isteklerini doymaktan kaçınırsa yaşamın başka evrenlerinde de davranışı sert değil yatıştırıcı ve çekinik olacaktır.

Yoksunluk (mahrumiyet) sorununu söz konusu edince onun iki türü, -yani ne olursa olsun herhangi bir cinsel etkinlikten kaçınmak ile karşı cinsle cinsel ilişkiden kaçınmak- arasındaki ayrım yeterince kesin değildir. Yoksunluğu başardığı için övülen insanların çoğu bunu yapabilmeyi ancak erken çocukluğun oto erotik cinsel etkinlikleriyle ilişkili mastürbasyon ve benzeri doyumların yardımıyla başarırlar. Ama tam da bu bağlantı nedeniyle böylesi yerine geçen türünden cinsel doyum araçları hiç de zararsız değildir. ... İlk planda insanlara sıkıntıya girmeden ve enerjik bir güç harcaması yerine kolay yollardan önemli hedeflere ulaşmayı öğretir - yani davranış örüntüsünü cinsellik ortaya koyar ilkesine uyar; ikinci olarak doyuma eşlik eden düşlemlerde cinsel nesne gerçeklikte pek de kolay bulunamayacak bir mükemmellik (*) derecesine ulaştırılır.

(*) Mastürbasyon düşlemindeki partner uygar cinsel ahlakın kısıtlamalarından etkilenmemiş ya da onlara uymayan bir partnerdir. Kadın mastürbasyon düşlemlerinde tecavüz ve tecavüzcüye sıkça rastlanması buna bağlanabilir.

Normal ilişki ahlak tarafından - ayrıca enfeksiyon olasılıkları yüzünden hijyen tarafından- bu denli amansızca izlendiği için iki cins arasında bedenin başka kesimlerinin cinsel organların yerini aldığı ve ilişkinin sapkın türleri olarak bilinen şeyler kuşkusuz, toplumsal önem kazanmıştır. ... Normal cinsel yaşamın zorluklarının abartılmasının başka bir sonucu eşcinsel doyumun yaygınlaşmasında bulunabilir.

Yoksunluk gereğinin tüm bu kaçınılmaz ve niyetlenilmemiş sonuçları evliliğe hazırlanmayı tümüyle tahrip etme ortak sonucunda birleşir. Libidosu mastürbasyon ya da sapkın cinsel uygulamalar sonucunda normal olmayan durum ve koşullardaki doyumlara alışkanlık geliştirmiş her erkek, evlilikte azalmış bir güç sergiler. Benzer önlemlerle bekaretlerini koruyabilmiş olan kadınlar da evlilikteki normal ilişkide kendilerini duyusuz olarak gösterirler. ... Böyle bir çift çocuk yapmaktan korunmada da sağlıklı çiftlerden daha fazla

zorluklar yaşarlar çünkü kocanın azalmış gücü gebelik önlemlerini kullanmaya katlanamaz. Bu karışıklık içinde, tüm sıkıntılarının kaynağı olan cinsel ilişkiden kısa sürede vazgeçilir ve bununla da evliliğin temeli terk edilmiş olur.

Bu koşullarda en açık sonucun sinir hastalığı olduğunu daha önce açıklamıştım. ... Kocasıyla doyumsuz nevroitik bir kadın bir anne olarak çocuğuna karşı aşırı duyarlı ve aşırı kaygılı olacak, sevgi gereksinimini ona aktaracak ve onun cinsel olarak erken gelişmesine neden olacaktır.

Telafi sağlamada benzer bir hata, doğrudan cinsel olmayan, uygarlık düşmanı itkilerin baskılanmasından sonra da görülecektir. Örneğin bir adam kabalık ve kısıpılığa yapısal yatkınlığını şiddetle baskılayarak aşırı nazik bir hal alırsa sıklıkla bunu yapmak için o kadar çok enerji harcayacaktır ki gerekli tüm telafi edici itkilerini ortaya çıkaramayacak ve sonuçta baskılama olmasaydı olacağından daha kötü olabilecektir.

Bir toplumda cinsel etkinliğin kısıtlanmasına genellikle yaşama ilişkin kaygının ve ölüm korkusunun artmasının eşlik ettiğini, bunun da bireyin zevk alma yeteneğini bozduğunu ve herhangi bir amaçla ölümlle yüzleşmeye hazır oluşunu yok ettiğini ekleyelim. Sonuç, çocuk yapma eğiliminde bir azalmadır ve söz konusu toplum ya da insan grubu böylece gelecekteki herhangi bir paydan dışalanırlar.

SAVAŞ VE ÖLÜM ZAMANLARI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER (1915)

I SAVAŞIN DÜŞKIRIKLIĞI

Bu devletlerin hepsinde bireyin önüne eğer uygar bir toplum içinde yer almak istiyorsa yaşam tarzının boyun eğmek zorunda olduğu yüksek ahlaki tutum normları konmuştur. ... Uygar devletler bu ahlaki standartları varoluşlarının temeli sayarlar. ... Bu nedenle devletin kendisinin de onlara uyacağı varsayılır ve bu normlara karşı kendi varoluşunun temeliyle çelişecek bir şey yapacağı düşünülmez.

Bu savaşta bizim düş kırıklığı duygumuzu iki şey uyarmıştır: iç ilişkilerinde ahlaki standartların bekçisi gibi görünen devletler tarafından dışarıda gösterilen düşük ahlak ve en üst insan uygarlığının üyesi olarak insanın böyle davranışlar gösteremeyeceğini düşündüğü bireyler tarafından sergilenen acımasızlık.

Ruhbilimsel -ya da daha kesin konuşmak gerekirse ruh çözümsel- araştırma, insan doğasının en derin temelini ilksel doğada, her insanda benzer olan ve belirli ilkel gereksinimleri doymayı hedefleyen içgüdüsel itkilerden ibaret olduğunu göstermiştir. Bu itkiler kendi içlerinde ne iyi ne de kötüdürler. Onları ve dışavurumlarını insan toplumunun gereksinim ve beklentileriyle ilişkilerine göre iyi ya da kötü diye sınıflandırırız.

Bu ilkel itkiler erişkinde ortaya çıkmalarına izin verilmeden önce uzun bir gelişim sürecinden geçerler. Onlara ket vurulur, başka hedef ve alanlara yöneltilirler, karıştırılır, nesnelere değiştirilir ve bir ölçüde sahiplerine geri dönerler. Belirli içgüdülere karşı tepki

oluşturmalar içeriklerinde değişiklik gibi aldatıcı bir biçim alırlar; sanki bencilik özgecilliğe, kıyıcılık acımaya dönüştürmüştür. Bu tepki oluşturmalar, hemen hemen başlangıçtan beri bazı içgüdüsel itkilerin kendilerini zıt çiftler halinde -çok dikkate değer ama sıradan halk için yabancı ve "duyguların çifte değerliliği" diye bilinen bir görüngü- ortaya koyduğu ortamlarda kolaylaşır. Bunun en kolay gözlemlenebilen ve en anlaşılır örneği şiddetli aşk ve şiddetli nefretin aynı insanda bu kadar sık olarak bir arada bulunmasıdır. Ruh çözümlemesi iki zıt duygunun nesnesinin aynı kişi olmasının hiç de seyrek olmadığını ekler.

Tüm bu "içgüdüsel değişimler"in üstesinden gelinmedikçe bir kişinin, kişiliği dediğimiz şey biçimlenemez ve bu kişilik denen şey, bildiğimiz gibi yalnızca "iyi" ya da "kötü" diye çok yetersiz biçimde sınıflanabilir. Bir insanoğlu nadiren tümüyle iyi ya da kötüdür; genellikle bir ilişkide "iyi" bir başka ilişkide "kötü"dür. ... Çocuklar olarak en belirgin benciller olanlar, pekala toplumun en yardımcı ve özverili üyeleri haline gelebilirler; duyarlıklarımızın, insanlık dostlarının ve hayvan koruyucuların çoğu küçük sadistlerden ve hayvan eziyetçilerinden evrimleşmiştir.

"Kötü" içgüdülerin değişimi aynı doğrultuda işleyen iki etmen tarafından ortaya çıkarılır: bir içsel ve bir dışsal etmen. İçsel etmen, kötü (diyelim ki bencil) içgüdüler üzerine erotizmin -yani en geniş anlamda alındığında insanın sevgi gereksiniminin- etkisinden ibarettir. Erotik bileşenlerin eklenmesiyle bencil içgüdüler toplumsal içgüdülere dönüştür. Sevilmeyi, uğruna başka avantajları feda edeceğimiz bir avantaj olarak değerlendirmeyi öğreniriz. ... Uygarlık içgüdüsel doyumdan vazgeçme sayesinde başarılıdır ve aynı vazgeçmeyi sırayla her yeni gelenden ister. Bir bireyin tüm yaşamı boyunca dışsal zorlama sürekli olarak içsel olanla yer değiştirir. ... Böylece insanoğlu yalnızca yakınındaki kültürel ortamın baskısına uğramaz atalarının kültürel tarihinin de etkisi altındadır.

... yani insanları gerçekte olduklarından "daha iyi" kabul etme yanlışına yöneltiliriz.

Yetiştirme ve ortam, sevgi yolunda kazançlar sunmakla kalmaz başka yaptırımlar yani ödüller ve cezalar da kullanır. ... Ama bir bireyle yüzeysel bir tanışlık iki olguyu birbirinden ayırt etmemize olanak vermez ve bize kesinlikle iyimserliğimiz tarafından yanıltılarak kültürel anlamda değişmiş insan sayısını büyük ölçüde abartırız.

İyi tutum bekleyen ve bu tutumun içgüdüsel temeliyle ilgilenme zahmetine katlanmayan uygar toplum böylece kendi doğalarını izlemeden itaat eden pek çok insan üzerinde egemenlik sağlamıştır. ... Böylesi baskılamayı gerçekleştirmenin en zor olduğu cinsellik alanında sonuç nevrotik hastalıkların tepkisel görüngülerinde görülür. Başka alanlarda uygarlığın basıncı hiçbir hastalıklı sonuç ortaya çıkarmaz ama kişilik bozukluklarıyla ve ket vurulmuş içgüdülerin her uygun fırsatta doyum için yıkıp geçmeye sürekli hazır oluşlarıyla kendini gösterir.

Zihinsel hastalığın özü duygusal yaşamın ve işlevin daha eski evrelerine geri dönüşte yatar. Zihinsel yaşamın esnekliğinin mükemmel bir örneği her gece amacımız olan uyku durumu tarafından sağlanır. Saçma hatta şaşırtıcı düşleri bile yorumlamayı öğrendiğimizden beri ne zaman uyusak güç kazanılmış ahlakımızı bir giysi gibi çıkardığimiz ve ertesi sabah yeniden giydiğimizi biliyoruz.

II ÖLÜME YÖNELİK TUTUMLARIMIZ

Yabancılaşma duygumuzu yüklediğim ikinci etmen şimdiye dek ölüme karşı benimsemiş olduğumuz tutumda yer alan bozukluktur.

Gerçekte kendi ölümümüzü imgelemek olanaksızdır ve ne zaman bunu yapmaya kalkışsak aslında kendimizin izleyici olarak hala var olduğumuzu algılayabiliriz. Bu nedenle ruh çözümsel okul en temelde, hiç kimsenin kendi ölümüne inanmadığını ya da aynı şeyi başka bir biçimde söyleyecek olursak, bilinç dışında her birimizin kendi ölümsüzlüğüne inandığını öne sürmeye cesaret edebilmiştir.

Ölümün rastlantısal oluş nedenlerine -kaza, hastalık, enfeksiyon, ilerlemiş yaş- vurgu yapma alışkanlığımızdır; bu şekilde ölümü bir gereklilikten bir rastlantı olayına indirgeme çabasını ele veririz. ... Her şey bir yana buna hiç de gereksinimi olmayan ölüye saygı bize hakikatten daha önemli gelir ve kesinlikle çoğumuz için yaşayana saygıdan da önemlidir.

Yaşam oyununda en yüksek pey, yaşamın kendisi riske edilemeseydi yaşam fakirleşir, ilginçliğini yitirirdi.

Yaşamda da işlerin satrançtaki gibi olması gerçekten, çok üzücüdür, tek bir yanlış hamle bizi oyunu terk etmeye zorlayabilir; fark yaşamda ikinci bir oyuna başlayamamamızdır; rövanş maçı yoktur.

İnsanlığın ilkel tarihi cinayetlerle doludur. Bugün bile çocuklarımızın okulda öğrendiği dünya tarihi temelde halkların cinayetler dizisidir. ... Eğer Tanrının Oğlu insanlığın başlangıçtaki günahının bedelini ödemek için yaşamını feda etmek zorundaydıysa o zaman kısas yasasına göre, aynen ödeme gereği bu günahın bir öldürme, bir cinayet olması gerekir. Başka hiçbir şey diyet olarak bir yaşamın feda edilmesini gerektirmezdi. Ve başlangıçtaki günah Tanrı Babaya karşı bir saldırıydı, insanlığın ilksel suçu babayı öldürme olsa gerekti, ilkel hordanın, mnemik imgesi sonradan tanrıya dönüşmüş olan ilk babasının öldürülmesi.

Filozoflar ölüm tablosu tarafından ilkel insana sunulan entelektüel bilmecenin onu düşünmeye zorladığını ve böylece tüm spekülasyonların başlangıç noktasını oluşturduğunu bildirmişlerdir. ... Benim görüşüme göre, ilkel adam öldürülmüş düşmanının cesedinin başında yaşam ve ölüm bilmecesi üzerinde pek de düşüncelere dalmadan zafer kutlaması yapmıştı. İnsanda sorgulama ruhunu ortaya çıkaran entelektüel bilmece ve her ölüm değil sevilen ama yine de yabancı ve nefret edilen kişilerin ölümündeki duygu çatışmasıydı. Bu duygu çatışmasının ilk ürünü ruhbilimdi. İnsan artık ölümü uzakta tutamadı çünkü ölene ilişkin acısında onu tatmıştı ama yine de onu benimseme konusunda isteksizdi çünkü kendini ölü olarak düşünemiyordu. Böylece bir uzlaşma geliştirdi: kendi ölümü olgusunu da kabul etti ama onun yok olma anlamına geldiğini yadsıdı - düşmanının ölümü söz konusu olunca yadsımaya hiç gerek duymadığı bir anlam. Ruhları kat ettiği yer sevdiği birinin ölü bedeninin yanındı ve üzüntüsüne karışmış doyumun verdiği suçluluk duygusu bu yeni doğmuş ruhları korkulması gereken kötü şeytanlara dönüştürdü. Ölümün ortaya çıkardığı [fiziksel] değişiklikler ona bireyi bir

beden ve bir ruha -başlangıçta birçok ruha- ayırmayı telkin etti. ... Ölenin kalıcı anısı başka varoluş biçimleri varsaymanın temeli haline geldi ve ona görünür ölümden sonra devam eden bir yaşam kavramını verdi.

Din ancak sonraları bu sonraki yaşamı daha arzu edilebilir, gerçekten doğru bir sonraki yaşamla temsil etmeyi ve ölümlerle sonlanan yaşam yalnızca bir hazırlığa indirgemeyi başarmıştır. Bundan sonra yaşamı geriye, geçmişe doğru uzatmak, daha önceki varoluşlar, ruhların göçü ve reenkarnasyon kavramları oluşturmak tutarlılıktan başka bir şey değildir; tümünün amacı ölümü yaşamın sonlanması anlamından yoksun bırakmaktır.

Kuşkusuz bunu onların boş inançlarına bağlamak kolaydır: yabancı, öldürülenin öç alıcı ruhlarının korkusu içindedir. Ama onun ölü düşmanının ruhları kendi kan dökme suçu için kötü vicdanının sesinden başka bir şey değildir; bu boş inancın arkasında biz uygar insanların yitirmiş olduğu bir ahlaki duyarlılık damarı gizlidir.

Bizzat "Öldürmeyeceksin" emrine yapılan vurgu, öldürme tutkusunu, belki bizim de bugün taşıdığımız gibi, kanında taşıyan sonsuz bir katil kuşakları dizisinden türediğimizi kesin kılar.

Bilinçdışımızın ölüm sorununa yaklaşımı nedir diye soruyoruz. Yanıtın şöyle olması gerekir: neredeyse tümüyle ilkel insanınki gibi. Başka pek çok bakımdan olduğu gibi bu açıdan da tarih öncesi zamanların insanı değişmemiş olarak bilinçdışımızda yaşar. O halde bilinçdışımız kendi ölümüne inanmaz sanki, ölümsüzmüş gibi davranır. Bizim "bilinçdışı"mız dediğimiz şey -aklımızın içgüdüsel itkilere ibaret olan, en derin katmanları- olumsuz hiçbir şeyi bilmez ve de hiçbir reddedişi; onda karşıtlar bir arada varolur. ... Kahramanlığın mantıksal zemini kişinin kendi yaşamının belirli soyut ve genel yararları yanında o kadar da değerli olmadığı yargısında yatar. ... Öte yandan bize bildiğimizden daha sık egemen olan ölüm korkusu ise ikincil bir şeydir ve genellikle bir suçluluk duygusunun sonucudur.

Öte yandan yabancılar ve düşmanlar için ölümü kabul ederiz ve onları ilkel insanın yaptığı kadar kolayca ve duraksamasız ölüme teslim ederiz. ... Bilinçdışımız öldürmeyi gerçekleştirmez; o öldürmeyi yalnızca düşünür ve ister. Ancak bu ruhsal gerçekliği güncel gerçekliğe göre azımsamak tümüyle yanlıştır. Yeterince önemli ve ciddidir. Aslında bilinçdışımız, küçük nedenler için bile cinayet işleyebilir; eskil Atina Drakon yasası gibi suç için ölümden başka ceza bilmez. Ve bunun belli bir tutarlılığı vardır, çünkü her şeye kadir ve zorba yönetici egomuzla yönelik her yaralama temelde bir *lese-majeste* (kralı yaralama) suçudur.

Ruh çözümlemesi meslek dışı insanlar arasında bu türden varsayımlar yüzünden rağbet görmez. Onları bilinçli yaşantının reddettiği iftiralar olarak reddederler ve bilinçdışının kendini bilincin eline vermeye çok yatkın bulunduğu ince göstergeleri de zekice görmezden gelirler.

Tıpkı ilkel insanda olduğu gibi bizim bilinçdışımızda da ölüme ilişkin iki zıt tutum, onu yaşamın yok oluşu olarak tanıyan tutumla onu gerçekdışı sayıp yadsıyan tutumun çarpışıp çatışma içine girdiği bir olgu vardır. Bu olgu ilkel çağlardakinin aynıdır:

sevdiğimiz birinin, bir ana babanın, bir eşin, bir erkek ya da kız kardeşin, bir çocuğun ya da sevgili bir arkadaşın ölümü ya da ölüm tehlikesine girmesi. Bu sevilen kişiler bir yandan içsel bir mülkiyet, kendi egomuzun bileşenleridir; öte yandan ise kısmen yabancılar hatta düşmanlardır.

Doğa bu zıtlar çiftini kullanarak aşkı her zaman canlı ve taze tutmaya çabalar; öyle ki arkasında yatan nefrete karşı onu korumaya çalışsın. Denebilir ki sevgimizin en narin çiçeklenişlerini içimizde duyumsadığımız düşmanca itkiye karşı bir tepkiye borçluyuz.

Toparlayacak olursak: tıpkı ilkel insandaki kadar bilinç dışımız kendi ölümümüz düşüncesine ulaşamaz; tıpkı onun kadar yabancılara canice eğilimleri vardır; sevdiklerimize karşı tıpkı onunki gibi bölünmüştür (yani çifte değerlidir).

Sivis vitam, para mortem. Eğer yaşamı güçlendirmek istiyorsanız kendinizi ölüme hazırlayın.

GRUP RUHBİLİMİ VE EGO ÇÖZÜMLEMESİ (1921)

I GİRİŞ

Bireysel ruhbilim sadece ender olarak ve belirli istisnai koşullarda bu bireyin başkalarıyla ilişkisini göz ardı etme konumunda olur. ... Böylece bireysel ruhbilim en başından beri, sözcüklerin bu genişletilmiş doğru anlamıyla, aynı zamanda toplum ruhbilimidir.

Toplumsal ve narsisistik ... zihinsel eylemler arasındaki karşıtlık bu nedenle tümüyle bireysel ruhbilimin alanı içindedir.

II LE BON'UN GRUP AKLI TANIMLAMASI

LeBon ... diyor ki: "Bir ruhbilimsel grubun sunduğu en çarpıcı gariplik şöyledir. Onu oluşturan bireyler kim olursa olsun, yaşam tarzları, işleri, karakterleri, ya da zekaları ne kadar benzer ya da farklı olursa olsun bir gruba dönüşmüş olmaları olgusu onları, her birinin yalıtılmış bir haldeyken duyumsadıkları, düşündükleri ve davrandıklarından çok farklı bir, biçimde duyumsamalarına, düşünmelerine ve davranmalarına yol açan bir tür kolektif akıl sahibi yapar. Bireyler bir grup oluşturmadıkça ortaya çıkmayan ya da kendilerini eyleme dönüştürmeyen belirli düşünceler ve duygular vardır. Ruhbilimsel grup, tıpkı canlı bir beden oluşturan hücrelerin, birleşmelerinden her hücrenin tek başına sahip olduklarından çok farklı nitelikler sergileyen yeni bir oluşum ortaya çıkarmaları gibi, birbirlerine benzemeyen öğelerin bir an için birleşmesinden oluşmuş geçici bir oluşumdur."

Eğer grup içindeki bireyler bir birlik halinde birleşiyorlarsa mutlaka onları birleştiren bir şey olmalıdır ve bu bağ kesinlikle grup için niteleyici olan olsa gerektir.

LeBon bireylerin özel edimlerinin bir grupta güdük hale geldiğini ve böylece aralarındaki farklılığın kaybolduğunu düşünür. İrksal bilinçdışı ortaya çıkar; birbirine, benzemez olan tekdüzenin içinde kaynaşır. Diyebiliriz ki bireylerin içinde gelişimi böylesi benzemezlikler gösteren zihinsel üstyapı ortadan kaldırılır ve herkeste benzer olan bilinçdışı temeller gözler önüne serilir.

LeBon onların aynı zamanda daha önceden sahip olmadıkları nitelikler sergilediklerine inanır ve bunun nedenini üç farklı etmende arar.

“Birincisi bir grubun bir kesimini oluşturan bireyin, salt sayısal düşüncelerle, tek başınayken zorunlu olarak denetim altında tutacağı içgüdülere boyun eğmesine izin veren bir sınırsız güç duygusu edinmesidir. Bir grubun adsız, bunun sonucunda da sorumsuz olması düşüncesiyle bireyleri her zaman kontrol eden sorumluluk duygusunun tümüyle yok olduğu düşüncesinden kendini alıkoymaya çok daha eğilimli olacaktır.”

Bize göre bir grupta bireyin kendisine bilinçdışı içgüdüsel itkileri üzerindeki bastırmaları fırlatıp atma izni veren koşullar içine girdiğini söylemek yeterlidir. ... Bu koşullarda vicdanın ya da bir sorumluluk duygusunun ortadan kaybolmasını anlamakta güçlük çekmeyiz.

“İkinci neden de ... bulaşmadır. Bulaşma, oluşturması kolay ama açıklaması zor bir görüngüdür. ... Bir grupta her duygu ve eylem bulaşıcıdır ve öylesine bulaşıcıdır ki bir birey kolayca kendi kişisel çıkarını grubun çıkarına feda edebilir. Bu kendi doğasına ters bir eğilimdir ve bir insanın bir grubun bir kesimi olduğu zaman dışında pek de beceremediği bir şeydir.”

“Üçüncü ve en önemli neden, ... telkin edilebilirlik.

Bugün çeşitli süreçlerle bir bireyin bilinçli kişiliğini tümüyle yitirerek kendisini bundan yoksun bırakan uygulayıcının tüm telkinlerine itaat ettiği, karakterine ve alışkanlıklarına kesinlikle zıt olan eylemlere kalkıştığı bir konuma getirilebildiğini biliyoruz. ... Bir süre eylem içindeki bir grubun içinde yer almış bir bireyin çok geçmeden kendini hipnotize edilmiş kişinin kendini hipnotize edenin ellerinde bulduğu “büyülenme” haline çok benzeyen bir hal içinde bulunduğunu kanıtlıyor gibidir. Bilinçli kişilik tümüyle gözden silinmiştir; istenç ve sağduyu yitmiştir. Tüm duygular ve düşünceler hipnotize edenin belirlediği doğrultuda çarpılmıştır.

Telkin gruptaki tüm bireyler için aynı olduğundan karşılıklılık nedeniyle güç kazanır.”

“O halde bilinçli kişiliğin ortadan kaybolmasının, bilinçdışı kişiliğin egemenliğinin, telkin ve de duyguların ve düşüncelerin yayılması aracılığıyla aynı yöne dönülmesinin, tüm bunların bir grubun bir kesimini oluşturan bireyin temel nitelikleri olduğunu görüyoruz. O artık kendisi değildir; kendi istenci tarafından yönetilmekten vazgeçmiş bir otomattır.”

Bulaşma aslında telkin edilebilirliğin bir görünümü gibidir.

“Sadece örgütlü bir grubun bir kesimi olmakla bir insan u ygarlık merdiveninde birkaç basamak birden aşağı iner. Bir başınayken eğitilmiş bir insan, kalabalık içinde bir barbar

-yani içgüdüleriyle davranan bir yaratık- olabilir. İlkel yaratıkların kendiliğindenliğine, şiddetine, vahşiliğine ve aynı zamanda heveslilik ve kahramanlığına sahip olur.”

Bir grup itkisel, değişken ve uyarılmaya yatkındır. Neredeyse tümüyle bilinçdışı tarafından yönetilir. Bir grubun itaat ettiği itkiler ... her zaman öylesine egemendir ki hiçbir kişisel çıkar, hatta kendini koruma bile, duyumsanamaz. Onun hakkında hiçbir şey önceden tasarlanmaz. Bir şeyleri tutkuyla arzu edebilmesine karşın bu hiçbir zaman o kadar uzun sürmez çünkü direktme yeteneği yoktur. Arzusuyla arzunun doyumunu arasındaki herhangi bir gecikmeye dayanamaz. Bir her şeye gücü yetme duygusuna sahiptir, grup içindeki birey için olanaksızlık kavramı ortadan kaybolur.

Bir grup olağandışı derecede safdil ve etkilere açıktır; hiçbir eleştirel yeteneği yoktur ve onun için olanaksız diye bir şey bulunmaz. ... Bir grubun duyguları her zaman çok basit ve çok abartılıdır.

Dosdoğru uçlara gider; eğer bir kuşku dışı vurulursa ansızın karşı çıkılmaz bir kesinliğe dönüştürülür: bir antipati belirtisi çalgın bir nefrete.

Üzerinde bir etki sağlamak isteyen birisinin argümanları için hiçbir mantıksal uyarlamaya gereksinimi yoktur; en çarpıcı renklere boyamalı, abartmalı ve aynı şeyi durmadan yinelemelidir.

Bir grup hakikati ve hatayı oluşturan şey konusunda hiçbir kuşku taşımadığından, dahası, kendi büyük gücünün bilincinde olduğundan otoriteye itaatkar olduğu kadar hoşgörüsüzdür de. Güce saygı duyar ve salt bir zayıflık biçimi saydığı nezaketten yalnızca hafifçe etkilenir. Kahramanlarından beklentisi güçlülük ve hatta şiddettir. Efendileri tarafından yönetilmeyi ve baskı altında tutulmayı ve de korkutulmayı ister. Kökte tümüyle tutucudur; tüm yenilik ve ilerlemelere karşı derinden bir nefret ve geleneğe sınıfsız bir saygı duyar.

Grupların ahlak kuralları hakkında doğru bir yargıya varmak için insan bireylerin bir grup halinde bir araya geldiklerinde tüm bireysel ket vurmalarının zayıfladığını ve bireylerde ilkel bir dönemin kalıntısı olarak uyuyan tüm kıyıcı, kaba ve yıkıcı içgüdülerin özgürce doyum bulmak üzere harekete geçtiğini göz önünde bulundurmalıdır. Ama telkin etkisi altında gruplar kendini feda etme, bencil olmama ve bir ülkeye adanma biçiminde yüksek başarılar da elde edebilirler. Yalıtılmış bireylerde kişisel çıkarlar neredeyse tek güdücü güçken, gruplarda bu nadiren belirgindir. Bir bireyin ahlaki standartlarının bir grup tarafından yükseltilmesinden söz etmek mümkündür. Bir grubun entelektüel kapasitesi her zaman bir bireyinkinden çok aşağıdayken, ahlaki tutumu bireyinkinin battığı derinliklere göre daha yüksekte kalabilir.

Gruplarda en karşıt düşünceler aralarındaki mantıksal zıtlıktan herhangi bir çatışma çıkmaksızın yan yana varolabilir ve birbirine hoşgörü gösterebilir. Ama bu, ruh çözümlemesinin uzun süredir işaret ettiği gibi, bireylerin, çocukların ve nevroitiklerin bilinçdışı zihinsel yaşamlarında da böyledir.

Ayrıca bir grup, sözcüklerin gerçekten büyüme gücünün etkisi altındadır; sözcükler grup aklında en büyük fırtınaları koparabilirler ve de onları kontrol altına alma yetenekleri de

vardır. "Mantık ve argümanlar, belli sözcükler ve denklemlerle savaşmada yetersizdir. Onlar grupların huzurunda vakarla söylenir ve telaffuz edilir edilmez her yüzde bir saygı ifadesi belirir ve tüm başlar eğilir. Çoğu kişi tarafından onlar normal güçler ya da doğüstü kuvvetler olarak görülür." Bununla ilişkili olarak ilkel insanlar arasında adlara yüklenen tabuları ve ilkelerin adlara ve sözcüklere yükledikleri büyüsel güçleri anımsamak yeterlidir.

Ve son olarak asla hakikatin peşine takılmamışlardır. ... Israrla gerçek olmayana gerçek olana göre öncelik tanırırlar; hakiki olmayan tarafından neredeyse hakiki olan kadar kuvvetle etkilenirler. İkisi arasında ayırım yapmama konusunda açık bir eğilimleri vardır.

O, ister bir hayvan sürüsü olsun isterse bir insan topluluğu, belirli sayıda bir araya gelir gelmez canlıların içgüdüsel olarak kendilerini bir şefin otoritesinin altına soktuklarını söyler. Bir grup bir efendisi olmaksızın asla yaşayamayan boyun eğici bir sürüdür. Boyun eğme açlığı o derecededir ki kendini efendisi olarak atayan herhangi bir kişiye içgüdüsel olarak boyun eğer.

Genelde önderlerin kendilerinin fanatik inanıcıları oldukları düşünceler aracılığıyla kendilerini kabul ettirdiklerine inanır.

Prestij bir insan, bir iş ya da bir düşünce tarafından bize uygulanan bir egemenliktir. Eleştirel yeteneğimizi tümüyle felç eder ve bizi şaşkınlık ve saygıyla doldurur. ... Ancak tüm prestijler başarıya bağımlıdır ve başarısızlık durumunda yok olur.

III KOLEKTİF ZİHİNSEL YAŞAM ÜZERİNE BAŞKA GÖRÜŞLER

Şimdi işin doğrusunu, yazarın cümlelerinin hiçbirinin ortaya yeni bir şey atmadığını eklememiz gerekir.

Az önce söz edilmiş olan grup akli görüngülerinin tümünün doğru biçimde gözlemlenmiş olduğu konusunda hiç kuşku yoktur ama kesinlikle zıt yönde işleyen, dolayısıyla grup oluşumunun kaçınılmaz olarak daha yüce bir grup akli görüşünün ortaya çıkmasına yol açacak başka görünümünü ayırt etmek de olasıdır.

"Tek tek bireylerde kişisel çıkar neredeyse tek güdücü güçtür; gruplarda ise çok nadir olarak egemen olur." (LeBon)

Rasgele bir insan kalabalığı ruhbilimsel anlamda bir gruba benzer bir şey oluşturmadan önce bir koşulun yerine getirilmesi gerekir: bu bireylerin birbiriyle ortak bir şeyleri, bir nesneye ortak bir ilgileri, şu ya da bu ortamda benzer bir duygusal eğilimleri ve bunun sonucunda bir dereceye kadar karşılıklı etkilenmeleri olmalıdır. "Bu zihinsel homojenlik" ne denli yüksek derecedeyse bireyler o denli kolay olarak ruhbilimsel bir grup oluştururlar ve grup aklının görünümüleri de o denli çarpıcı olur.

Bir grup oluşumunun en kayda değer ve aynı zamanda en önemli sonucu, her üyesinde üretilen "duyguların aşka getirilmesi ya da, şiddetlendirilmesi"dir. McDougall'ın görüşüne göre insanların duyguları bir grup içinde, başka koşullarda pek az ulaştığı ya da hiç

ulaşmadığı bir derecede harekete geçer ve söz konusu insanlar için kendilerini tutkularına bu denli çekincesiz bırakmak ve böylece bir grup içinde eriyip kendi bireysellik sınırlarının anlamını yitirmek haz verici bir duygudur. ... Aynı duygu ne denli çok sayıda insanda eşzamanlı olarak gözlemlenirse bu otomatik zorlantı o denli güçlü biçimde büyür. Birey eleştiri gücünü yitirir ve kendinin aynı duyguya kaymasına izin verir. Ama böyle yapmakla kendisinde bu sonucu üreten öteki insanların heyecanını arttırır ve böylece bireylerin duygusal yüklenmesi, karşılıklı etkileşimle şiddetlenir. Ötekilerle aynı şeyi yapma, çoğunlukla ahenk içinde kalma zorlantısının doğasında şaşmaz biçimde bir şeyler işlemektedir. Duygusal itkiler, ne denli kaba ve ne denli basitse bir grubun içinde bu yolla yayılmaları o denli kolaydır.

Bir grup bireyi sınırsız bir güç ve üstesinden gelinemez bir tehlike olmasıyla baskı altına alır. O an için grup, otoritenin yöneticisi olan, cezalarından bireyin korktuğu, uğruna o denli çok ket vurmaya katlandığı tüm toplumun yerini alır. Birey için onun karşısına çıkmak açıkça tehlikeli, çevresindeki örnekleri izlemek hatta belki "sürüyle avlanmak" daha güvenlidir. Yeni otoriteye boyun eğerken daha önceki "vicdan"ını eylem dışı bırakabilir ve böylece ket vurmaların kaldırılmasıyla kesin olarak sağlanacak artmış hazzın çekiciliğine kapılabilir.

McDougall ... Daha düşük zekalıların aklının daha yüksek zekalıları kendi düzeylerine çektiklerini söyler. İkincilerin etkinlikleri engellenmiştir çünkü genelde bir duygu şiddetlenmesi mantıklı entelektüel çalışma için uygun olmayan koşullar yaratır, çünkü bireyler grup tarafından ürkütülmüşlerdir ve akılları özgür değildir ve çünkü her bireyin kendi eylemlerine karşı sorumluluk duygusunda bir azalma vardır.

Basit bir örgütlenmemiş grup ... "aşırı duygusal, dürtüsel, şiddetli, maymun iştahlı, kararsız eylemlerinde ikircikli ve aşın, yalnızca en kaba duyguları ve en az incelikli duyarlılıkları sergileyicidir; son derece telkine yatkın kararlarında özensiz, yargılarında aceleci, en basit ve en eksik mantık yürütmeler dışında mantık yürütmede yetenezsizdir; kolayca egemen olunup yönetilebilir, öz bilinçlilikten yoksundur, kendine saygı ve sorumluluk duygusu kalmamıştır ve kendi gücünün bilinçliliğiyle alınıp götürülmeye yatkındır, öyle ki herhangi bir sorumsuz ve mutlak güçten beklemeyi öğrendiğimiz tüm eylemleri ortaya koyar. Bu nedenle davranışı ortalama bir üyesinden çok, baş edilmez bir çocuğun ya da yabancı bir ortamdaki cahil tutkulu bir yabanılın ve en kötü olgularda insandan çok vahşi bir hayvanın davranışına benzer."

McDougall ... kolektif zihinsel yaşamı daha üst bir düzeye ulaştırmanın beş "temel koşulunu sayar.

İlk ve köklü koşul, grubun varoluşunda bir dereceye kadar bir süreklilik olması gereğidir.

İkinci koşul, üyelerin bir bütün olarak grupla duygusal bir ilişki kurabilmeleri için tek tek grup üyelerinde grubun doğası, oluşumu, işlevleri ve yetenekleri konusunda belirli bir fikrin oluşması gereğidir.

Üçüncüsü, grubun kendisine benzeyen ama pek çok bakımdan farklı olan başka gruplarla (belki de rekabet biçiminde) etkileşim içine sokulması gereğidir.

Dördüncüsü, grubun, özellikle de üyelerinin birbiriyle ilişkilerini belirleyen, gelenek, görenek ve alışkanlıklara sahip olması gereğidir.

Beşincisi, grubun bileşenlerinin işlevlerinin özgülleşmesi ve farklılaşmasıyla ifade edilen belirli bir yapısının olması gereğidir.

McDougall'a göre eğer bu koşullar yerine getirilirse grup oluşumlarının ruhbilimsel dezavantajları ortadan kalkar.

IV TELKİN VE LİBİDO

Libido, coşkular kuramından alınmış bir ifadedir. ... Sevgi ile kastedilen şeyin çekirdeği, (ki bu yaygın olarak aşk denen ve şairlerin şarkısını söylediği şeydir) hedefi cinsel birleşme olan cinsel sevgiden ibarettir. ... cinsler arasındaki ilişkilerde bu itkiler yollarını cinsel birleşme doğrultusunda zorlar ama diğer koşullarda bu hedeften saparlar ya da ona ulaşmaktan alıkonulurlar.

Ruhçözümlemesi bu sevgi içgüdülerine ... kökenleri nedeniyle cinsel içgüdüler adını vermektedir.

İnsan bu yolun kendisini nereye götüreceğini bilemez; önce sözcüklerde izin verirsiniz sonra yavaş yavaş esasta da. Cinsellikten utanmakla hiçbir yarar görmüyorum.

V İKİ YAPAY GRUP: KİLİSE VE ORDU

Kilise ve ordu yapay gruplardır - yani, onları ayrışmaktan korumak ve yapılarındaki değişimleri denetlemek için bir dış güç görevlendirilmiştir. Genellikle bir kişinin böyle bir gruba girmeyi isteyip istemediği konusunda kendisine danışılmaz ya da ona seçim hakkı tanınmaz; grubu terk etmeye yönelik herhangi bir girişim genellikle düşmanlıkla ya da ağır bir cezayla karşılaşır veya çok özel koşullara bağlanır.

Bir Kilisede ... orduda olduğu gibi gruptaki tüm bireyleri eşit bir sevgiyle seven bir başın -Katolik Kilisesinde İsa, bir orduda Başkomutan- bulunduğu yanılması hiç gözden düşmez. Her şey bu yanılısamaya dayanır; eğer o yok olsaydı, dış güç bunu yapmalarına izin verirse, hem Kilise hem de ordu dağılırdı. ... Her bireyi İsa'ya bağlayan bağın her birini diğerine bağlayan bağı da oluşturduğuna hiç kuşku yoktur. Bir orduyu da bir arada tutan aynı şeydir. Başkomutan tüm askerleri eşit olarak seven bir babadır, bu nedenle de onlar kendi aralarında yoldaşırlar. Ordu yapısal olarak Kiliseden böyle bir dizi gruptan oluşmasıyla ayrılır. Söz gelişi her yüzbaşı kendi birliğinin Başkomutanı ve babasıdır; aynı şekilde her astsubay kendi mangasının. Kilisede de benzer bir hiyerarşi kurulmuş olduğu doğrudur ama ekonomik olarak onun içinde aynı rolü oynamaz; çünkü İsa'ya bireyler hakkında bir insan komutandan daha fazla bilgi ve koruma atfedilir.

Sanki grup ruhbiliminin temel görüngüsünün -bireyin grup içindeki özgürlük yoksunluğunun- bir açıklamasına götüren doğru yoldaymışız gibi görünmektedir. Eğer her birey iki yönden böyle şiddetli bir duygusal bağla bağlıysa onun kişiliğinde

gözlemlenen sapma ve kısıtlanmayı bu ortama yormakta hiçbir zorluğumuz olmayacaktır.

Panik korku içindeki bir birey yalnızca kendi çıkarını düşünmeye başlarsa, böyle yapmakla o ana dek tehlikeyi kendisine küçük gösteren duygusal bağların yok olduğuna tanık olur. Şimdi tehlikeyle karşılaşmada tek başına olduğundan kuşkusuz tehlikenin daha büyük olduğunu düşünecektir.

Bir gruptaki korkunun endüksiyonla (bulaşma) devasa boyutlara ulaştığı tartışması bu sözlerle hiç de sona ermez. McDougall'ın görüşü tehlike gerçekten büyük olduğu ve grubun güçlü duygusal bağları bulunmadığında -örneğin bir tiyatrodan ya da eğlence yerinde bir yangın çıktığında koşullar gerçekleşir- duruma tümüyle uygun düşer. ... Bir bireydeki korku ya bir tehlikenin büyüklüğü ya da duygusal bağların (libidinal yükler) kesintiye uğramasıyla kışkırtılır; ikincisine nevrotik korku ya da anksiyete diyoruz. Tıpkı aynı biçimde panik de ya ortak tehlikede bir artış yada grubu bir arada tutan duygusal bağların kayboluşu yüzünden çıkar ve bu ikinci durum nevrotik anksiyeteye benzer.

Önderin şu ya da bu biçimde yitimi, ona ilişkin kuşku doğması, tehlike aynı kaldığı halde paniğin çıkmasına neden olur; grup üyeleri arasındaki karşılıklı bağ, genellikle öndere olan bağla aynı zamanda yok olur.

Dinsel bir grubun çözülmesini gözlemlemek o kadar kolay değildir.

Bir din, kendini sevgi dini diye de adlandırırsa, kendisine ait olmayanlara sert ve sevgisiz olmak zorundadır. Aslında temelinde her din kucakladıkları için aynı biçimde sevginin dinidir; oysa ona ait olmayanlara karşı kıyıcılık ve hoşgörüsüzlük her dinde doğaldır.

Eğer günümüzde hoşgörüsüzlük kendini önceki yüzyıllara göre o denli şiddetli ve kıyıcı bir biçimde göstermiyorsa bundan insanın tavırlarında bir yumuşama olduğu sonucunu pek de çıkaramayız. Bunun nedeni dinsel duygulardaki ve onlara bağımlı libidinal bağlardaki yadsınamaz zayıflamada aranmalıdır. Eğer bir başka grup bağı dinsel olanın yerini alacak olursa -ki toplumsal bağ bunu başaracak gibi görünmektedir- dışarıda kalanlara yönelik olarak Din Savaşları çağındaki kadar hoşgörüsüzlük olacaktır; eğer bilimsel görüşler arasındaki farklılıklar gruplar için benzer bir önem kazanabilseydi aynı sonuç bu yeni güdülenme için de yinelenirdi.

VI DAHA BAŞKA SORUNLAR VE ÇALIŞMA ALANLARI

Schopenhauer'in ünlü donan kirpiller benzetmesine göre hiç kimse komşusuna çok fazla yakınlığa katlanamaz. ... "Sıcaklık gereksinimi onları yeniden bir araya getirirken ikinci kötülük bir kez daha ortaya çıkar. Böylece bir dertten ötekine bir ileri bir geri gidip gelirler ta ki en katlanılabilir biçimde varolacakları ortalama bir uzaklığı keşfedinceye kadar."

Ruhçözümlemesinin kanıtları, iki insan arasında bir süre devam eden hemen her yakın duygusal ilişkinin -evlilik, arkadaşlık, ana babalarla çocuklar arasındaki ilişkiler - algıdan

yalnızca bastırma sonucu kurtulan bir tiksinti ve düşmanlık duyguları kalıntısı içerdiğini göstermiştir. ... Aynı şey insanlar daha büyük gruplar halinde bir araya geldiklerinde de olur. ... İki komşu kasabadan her biri ötekinin en kıskanç rakibidir. ... Yakından ilişkili ırklar birbirlerini bir kol boyu uzakta tutarlar.

Bu düşmanlık başka koşullarda sevilen insanlara yöneldiğinde onu duygunun çifte değerliliği diye tanımlar ve olguyu, belki de fazla mantıklı bir tavırla, böyle yakın ilişkilerde ortaya çıkan çıkar çatışmalarına pek çok fırsat olmasıyla açıklarız. İnsanların ilişkide oldukları yabancılara yönelik gizlenmemiş antipati ve nefretlerini benlik-sevgisi - narsisizm- ifadesi sayabiliriz.

Ama bir grup oluştuğunda tüm bu hoşgörüsüzlük geçici ya da kalıcı olarak grup içinde yok olur. Bir grup oluşumu sürdürdükçe ya da genişledikçe gruptaki bireyler tekdüzeymişler gibi davranırlar, grubun öteki üyelerinin garipliklerine hoşgörü gösterirler, kendilerini onlarla eşit sayarlar ve onlardan hiçbir ayrılık duyumsamazlar. Narsisizmde böyle bir kısıtlama bizim kuramsal görüşlerimize göre yalnızca bir etmen tarafından üretilebilir, diğer insanlarla libidinal bir bağ tarafından. Kendine yönelik sevgi tek bir engel tanır: başkalarını sevmeyi, nesne sevgisini.

Libido kendini büyük yaşamsal gereksinimlerin doyumuna ilştirir ve kendisine ilk nesne olarak bu süreçte bir payı olan kişileri seçer. Ve bir bütün olarak insanlığın gelişiminde bencillikten özgeciliğe bir değişim oluşturma anlamında uygarlaştırıcı etmen olarak yalnızca sevgi rol oynar. Ve bu gerek kadınlar için, değerli hiçbir şeyi zedelememeyi içeren zorunluluklarıyla kadınlara yönelik cinsel sevgi, gerekse diğer erkeklere yönelik, ortak çalışmadan doğan cinselliği bozulmuş, yüceltilmiş eşcinsel sevgi için geçerlidir.

Bu nedenle eğer gruplarda narsisistik benlik-sevgisi grupların dışında işlemeyen kısıtlamalara uğruyorsa bu, bir grup oluşumunun temelini grup üyeleri arasında yeni tür libidinal bağlardan ibaret olduğunun güçlü bir kanıtıdır.

Gruplarda bu türden cinsel amaçların söz konusu olmayacağı açıktır. Burada, her ne kadar bu bağlamda enerjisi daha az olmasa da, özgün hedeflerinden saptırılmış sevgi içgüdülerinden söz ediyoruz.

VII ÖZDEŞLEŞME

Özdeşleşme, ruhçözümlemesi tarafından başka bir duygusal bir bağın en erken ifadesi olarak bilinir.

Babayla bu özdeşleşmeyle aynı zamanda ya da biraz sonra oğlan annesine yönelik olarak bağlanma [anaklitik] türüne uyan gerçek bir nesne-yükü geliştirmeye başlamıştır. Bu nedenle çocuk o zaman ruhbilimsel olarak farklı iki bağ geliştirir: annesine yönelik doğrudan bir cinsel nesne-yükü ve babasıyla onu kendisine örnek alan bir özdeşleşme. İkisi bir süre herhangi bir karşılıklı etkileme ya da girişim olmaksızın yan yana var olurlar. Zihinsel yaşamda bir tekleşmeye doğru karşı konulmaz bir ilerlemeyle sonunda bir araya gelirler ve etkileşimlerinden normal Oidipus çatışman doğar. ... Libido

örgütlenmesinin ilk evresi, oral evrenin bir türevi gibi davranır; orada da özlediğimiz nesne ve ödül yeni sindirilir ve böylece de yok edilmiş olur. Bildiğimiz gibi yamyam bu noktada kalmıştır; düşmanları için yutucu bir duygusu vardır ve yalnızca sevdiği insanları yiyip yutar.

Özdeşleşmenin duygusal bağın en eski ve en özgün türü olduğunu öğrenmiş olduk; sıklıkla, belirtilerin yapılandığı, yani bastırmanın bulunduğu ve bilinçdışı düzeneklerinin egemen olduğu koşullarda, nesne seçimi geriye, özdeşleşmeye döner - ego nesnenin niteliklerini kendi üzerine alır. Bu özdeşleşmelerde egonun bazen seilmeyen bazen de sevilen kişiyi kopya etmesi dikkate değer. Her iki olguda da, özdeşleşmenin yalnızca kısmi ve son derece kısıtlı bir özdeşleşme olması ve yalnızca nesnesi olan kişinin tek bir çizgisini ödünç alması, bizim için çarpıcıdır.

Bu üç kaynaktan öğrendiklerimiz aşağıdaki gibi özetlenebilir. Birincisi, özdeşleşme bir nesneyle duygusal bağın başlangıçtaki biçimidir; ikincisi, gerileyici bir biçimde, deyim yerindeyse nesnenin egoya içe alımıyla, libidinal bir nesne bağının yerine-geçeni haline gelebilir: üçüncüsü, cinsel içgüdü nesnesi olmayan bazı başka insanlarla paylaşılan ortak bir niteliğin her yeni algılanışında ortaya çıkabilir. Bu ortak nitelik ne denli önemliyse bu kısmi özdeşleşme o denli başarılı olur ve böylece yeni bir bağın başlangıcını temsil edebilir.

Özdeşleşme sorununu bitirmekten çok uzak olduğumuzu ve ruhbilimin "empati" adını verdiği ve başka insanların içindeki, doğamız gereği bizim egomuzla yabancı şeyleri anlamamızda en büyük rolü oynayan süreçle karşı karşıya olduğumuzu bize söyleyebilir.

Geniş bir olgu sınıfında erkek eşcinselliğinin doğuşu şöyledir. Genç bir erkek Oidipus karmaşası anlamında annesine alışılmadık derecede uzun süre ve yoğun biçimde kilitlenmiştir. Ama sonunda erinliğin bitmesinden sonra annesini bazı başka cinsel nesnelere değiştirme zamanı gelmiştir. Her şey ansızın tersine döner: genç adam annesini terk etmez, kendini onunla özdeşleştirir; kendini ona dönüştürür ve şimdi egosunu onun için yer değiştirebileceği ve annesinden gördüğü sevgi ve özeni uygulayabileceği nesnelere arar.

Nesnenin böyle içe alımının bir başka örneği melankolinin (Freud "melankoli" terimini alışkanlıkla şimdi "depresyon" olarak tanımlanabilecek durumlar için kullanır.) ilginç nedenleri arasında kayda değer olanı sevilen bir nesnenin gerçek ya da duygusal yitimi bulunan bir duygulanımın analizi tarafından sağlanmıştır. Bu olguların önde gelen niteliği durmak bilmez bir özeleştirme ve acı bir kendine kusur bulmayla birleşmiş egonun kıyıcı bir kendini değersizleştirilmesidir.

Ama bu melankoliler ... Bize egonun bölündüğünü, iki parçaya ayrıldığını, bunlardan birinin diğerine öfkelenildiğini gösterirler. Bu ikinci parça içe alımla değişmiş ve yitik nesneyi içeren parçadır.

Çocuksu egonun kendine yeterliliğin keyfini yaşadığı özgün narsisizmin mirasçısı olduğunu söylemiştik; giderek çevrenin etkileriyle çevrenin egoya dayattığı ve egonun her zaman ulaşamadığı istemlerini bir araya getirir; öyle ki bir insan kendi egosuyla doyum sağlayamazsa egodan farklılaşmış olan ego ülküsünden de doyum elde edebilir.

(Başka şeylerin yanında, kişinin kendini özdeşleştirdiği kişilere yönelik olarak saldırganlığını kısıtlama ve onları koruyup yardım etme sonucunu doğurur. Klan duygusunun temelinde yatanlar gibi böyle özdeşleşmelerin incelenmesi Robertson Smith'i (Akrabalık ve Evlilik, 1885) bu özdeşleşmelerin [klan üyelerinin] ortak bir öze sahip olduklarını bilmelerine dayandığı hatta bu nedenle ortak yenmiş bir yemek tarafından yaratılmış olabildiği biçimindeki şaşırtıcı buluşu yapmaya yöneltmiştir.)

VIII AŞIK OLMA VE HİPNOZ

Genellikle çocuk beş yaşına geldiğinde sona eren ilk evresinde çocuk ilk sevgi nesnesini ana babasının birinde ya da ötekinde bulmuştur ve tüm cinsel içgüdüleri doyum istemleriyle bu nesnede birleşmiştir. Daha sonra başlayan bastırma, çocuğu bu çocuksu cinsel hedeflerin pek çoğundan vazgeçmeye zorlar ve geride ana babasıyla ilişkisinde derin bir değişiklik bırakır.

Bildiğimiz gibi erinlikte doğrudan cinsel amaçlara yönelik yeni ve çok güçlü itkiler oluşur.

Onu kendi egomuzun ulaşmaya çabaladığı ve şimdi kendi narsisizmimizi doyurmak için bu dolambaçlı yoldan elde edeceğimiz mükemmellikler yüzünden severiz.

Her aşık olma olgusunda alçakgönüllülük, narsisizmin kısıtlanması ve kendini yaralama çizgileri ortaya çıkar; uç örneklerde onlar yalnızca şiddetlendirilmiş olur ve kösnül istemlerin geri çekilmiş olmasının sonucunda tek başlarına bir üstünlük içinde kalırlar.

Bu özellikle mutsuz ve doyurulamayan sevgilerde kolaylıkla ortaya çıkar; çünkü her şeye karşın her cinsel doyum her zaman cinsel aşırı değerlendirmede bir azalmayı da içerir. Egonun nesneye bu, artık soyut bir düşünceye yüceltilmiş bir adanmadan ayırt edilemeyen "adanma"sıyla aynı zamanda ego ölküsüne ayrılmış işlevler tümüyle çalışmaz olur. Bu ögenin uyguladığı eleştiri sessizdir; nesnenin yaptığı ve istediği her şey doğru ve kusursuzdur. Nesne uğruna yapılan hiçbir şeye vicdan uygulanamaz; sevginin körlüğü içinde insafsızlık, kısıcılık derecesine ulaşır. Tüm durum bir formülde tam olarak özetlenebilir: Nesne ego ölküsünün yerine konmuştur.

Şimdi özdeşleşme ile aşık olmanın "hayranlık" ya da "kölelik" diye betimlenebilecek bu uç gelişimleri arasındaki farkı kolayca tanımlayabiliriz. Birinci durumda ego kendisini nesnenin nitelikleriyle zenginleştirmiş, nesneyi Ferenczi'nin [1909] ifadesiyle "içalmiş"tir. İkinci durumda ego fakirleşmiş, kendini nesneye teslim etmiş, nesneyi kendisinin en önemli bileşeninin yerine geçirmiştir. Ancak biraz daha derinlemesine düşününce bu tür bir özetlemenin aslında var olmayan karşılaştırmalar yarattığı ortaya çıkar. Ekonomik olarak hiçbir fakirleşme ya da zenginleşme sorunu yoktur: hatta uç bir aşık olma olgusunu egonun nesneyi içe aldığı bir durum olarak tanımlamak olasıdır.

Aşık olmadan hipnoza doğal olarak yalnızca kısa bir adım vardır. İkisinin uzlaştığı noktalar açıktır. Sevilen nesneye yöneltilenin aynı aciz boyun eğme, aynı itaat, aynı eleştiri yoksunluğu hipnozcuya da yöneltilir. Öznenin kendi inisiyatifinin aynı çökertilmesi

görülür. ... Hipnozcu tek nesnedir ve ondan başka hiç kimseye dikkat edilmez. ... Hipnotik ilişki sevilen birine cinsel doyum hariç sınırsız bir bağlanmadır: oysa gerçek aşık olma olgusunda bu tür doyum yalnızca geçici olarak geride bırakılır ve daha ileri bir zamanda olası bir amaç olarak geri planda kalır.

İnsanlar arasında bu kalıcı bağları gerçekleştirenin kesinlikle şu amaçlarına ket vurulmuş cinsel itkiler olduğunu görmek ilginçtir. Ama bu, onların tam doyum elde edememesi olgusundan kolayca anlaşılabilir; oysa amaçlarına ket vurulmamış cinsel itkiler cinsel amaca her ulaşıldığında enerji deşarjı sayesinde olağandışı bir indirgemeye uğrarlar. Doyurulduğu zaman sönmek kösnül (cinsel) sevginin yazgısıdır; kalıcı olabilmesi için başlangıçtan itibaren salt sevecen öğelerle -yani amaçlarına ket vurulmuş öğelerle karıştırılmalı ya da kendisi bu türden bir değişime uğramalıdır.

Grupların ya da en azından buraya kadar sözü edilen grupların -yani bir önderi olan ve çok fazla örgütlenme aracılığıyla ikincil olarak bir bireyin özelliklerini edinmemiş grupların- libidinal yapıları için bir denklem verebilecek bir konumdayız. Bu tür bir birincil grup bir ve aynı nesneyi ego ülkülerinin yerine geçirmiş ve bunun sonucunda kendilerini birbirlerinin egolarında birbirleriyle özdeşleştirmiş bireyler topluluğudur.

IX SÜRÜ İÇGÜDÜSÜ

Bazı özellikleri ... tüm bu ve benzeri, Le Bon'da o denli etkileyici biçimde tanımlandığını gördüğümüz özellikler, yabanılarda ve çocuklarda görsek şaşırmayacağımız bir zihinsel etkinlik evresine gerilemenin kusursuz bir tablosunu sergilerler. Bu tür bir gerileme özellikle yaygın grupların temel niteliğidir oysa görmüş olduğumuz gibi örgütlü ve yapay gruplarda büyük ölçüde denetlenebilir.

Böylece, bir bireyin özel duygusal itkilerinin ve entelektüel eylemlerinin kendi başlarına herhangi bir şey yapabilmek için çok zayıf ve bunun için grubun diğer iyelerinde benzer bir biçimde yinelenerek pekiştirilmeye tümüyle bağımlı oldukları bir durumun izlenimini ediniriz.

Trotter gruplarda ortaya çıktığı betimlenen zihinsel görüngüleri insanlarda da tıpkı diğer hayvan türlerindeki gibi doğuştan var olan bir sürü içgüdüsünden türetir. Biyolojik olarak der, bu sürü halinde oluş çok hücreliliğe benzer ve sanki onun bir devamıdır. ... Birey yalnızca kendini eksik hisseder. Küçük çocukların gösterdiği korku zaten bu sürü içgüdüsünün bir dışavurumu gibidir. Sürüye karşıtlık ondan ayrılmak gibidir; bu nedenle de endişeyle ondan kaçınılır. Ama sürü yeni ya da alışılmadık olan her şeyden uzaklaşır. Sürü içgüdüsü birincil bir şey gibidir: something which cannot be split up.

Trotter özünü koruma, beslenme, cinsellik ve sürü içgüdüsü gibi birincil saydığı içgüdülerin listesini verir. ... Suçluluk ve görev duyguları sürü halinde yaşayan bir hayvanın garip mülkleridir. ... Konuşma, önemini, sürü de karşılıklı anlaşmayı kolaylaştırmasına borçludur ve bireylerin birbirleriyle özdeşleşmeleri büyük ölçüde ona dayanır.

Trotter sürü içgüdüsünün izini geriye doğru sürmek için hiçbir gereksinim duymaz çünkü onu birincil ve daha fazla indirgenemez, olarak niteler.

Ama Trotter'ın sunumu bir grupta önderin rolünü çok az hesaba kattığı için diğerlerinden biraz daha adil bir karşı çıkışa açıktır; oysa biz daha çok karşıt düşünceye, önder göz ardı edildiğinde grubun doğasını kavramanın olanaksız olduğu görüşüne eğilimliyiz. Sürü içgüdüğü önder için hiç yer bırakmaz; önder neredeyse rastlantısal olarak sürünün içine fırlatılmıştır; bu içgüdüden bir Tanrı gereksinimine götüren hiçbir yolu da izlemez; sürü, çobansızdır. Ama bunun yanında Trotter'ın sunumu ruhbilimsel olarak zayıflatılabilir; yani, sürü içgüdüğü indirgenemez olmadığı, kendini koruma ve cinsel içgüdülerle aynı anlamda birincil olmadığı her durumda olası kılınabilir.

Çocuğun yalnızken ki korkusu rasgele bir sürü üyesinin görünmesiyle yatışmaz; tersine bu türden bir "yabancı"nın yaklaşımıyla ortaya çıkar. O halde çocuklarda uzun bir süre sürü içgüdüğü ya da grup duygusu doğasında hiçbir şey gözlemlenemez. ... Böylece çocuk güruhu arasında, daha sonra okulda daha da gelişen bir topluluk ya da grup duygusu gelişir. Bu tepki oluşumunun ilk istemi adalet, herkese eşit davranılmasıdır. ... Yalnızca bir şarkıcı ya da piyanistin çevresini gösterisinden sonra sarmış tümü de hararetilce duyarlı bir biçimde sevgi dolu bir kadınlar ve kızlar grubunu düşünmemiz yeterlidir. Her birinin diğerini kıskanması kesinlikle çok kolay olurdu ama sayıları ve bunun sonucunda aşklarının amacına ulaşmalarının olanaksızlığı karşısında ondan vazgeçerler ve birbirlerinin saçlarını yolacak yerde birleşmiş bir grup gibi davranırlar, olayın kahramanına ortak eylemlerle tapınırlar ve belki de onun uçuşan saçlarını paylaşmanın hoşnutluğunu yaşarlardı. Başlangıçta rakip olanlar aynı nesneye duydukları benzer sevgiyle birbirleriyle özdeşleşmeyi başarmışlardır.

Toplumda sonradan ... "grup ruhu" vb. halinde ortaya çıkan şey başlangıçta kıskançlık olan şeyden türeyişini yalanlamaz. Hiç kimse kendini öne çıkarmayı istememeli, herkes aynı olmalı ve aynı şeye sahip olmalıdır. Sosyal adalet, kendimizde pek çok, şeyi başkalarının da onlarla ilgisi olmayabileceği ya da onları isteyemeyebileceği için yadsımaktır. Bu eşitlik istemi toplumsal vicdanın ve görev duygusunun köküdür. ... Eğer bir kadının çocuğu ölmüşse ötekinin de canlı bir çocuğu olmamalıdır. Acılı anne bu istekle tanınır.

Toplumsal duygu önce düşmanca bir duygu olan şeyin özdeşleşme doğasında pozitif olarak renklendirilmiş bir bağa dönüştürülmesine dayanır. ... Ancak unutmayalım ki bir grupta eşitlik istemi yalnızca onun üyelerine uyar önderine değil. Tüm üyeler birbirleriyle eşit olmalıdır ama tümü bir kişi tarafından yönetilmek ister. ... O zaman Trotter'ın insanın bir sürü hayvanı olduğu sözcüğünü, onun daha çok bir horda (Göçebe yaşayan insan topluluğu. Sözcük İngilizce'ye Türkçe ordu, orda sözcüklerinden geçmiş) hayvanı, bir şefin yönettiği bir kabileden tek bir yaratık olduğu biçiminde değiştirmeye kalkışalım.

X GRUP VE İLKSEL HORDA

Dinin, ahlakın ve toplumsal örgütlenmenin başlangıcını barındıran totemizmin gelişmesinin şefin şiddetle öldürülmesi ve babasal hordanın erkek kardeşler topluluğuna dönüşmesiyle ilişkili olduğunu göstermeye çalışmışım. Kuşkusuz bu yalnızca bir hipotezdir.

İnsan grupları bir kez daha eşit yoldaşlardan oluşan bir topluluk arasında üstün güçlü bir birey biçimindeki tanıdık tabloyu, bizim ilksel horda düşüncemizi de kapsayan bir tabloyu sergiler.

Grup bize ilksel hordanın bir yeniden canlanması gibi görünür.

Bugün bile bir grubun üyeleri, önderleri tarafından eşit olarak ve adil biçimde sevildikleri yanılsamasına gereksinim duyarlar ama önderin kendisi başka hiç kimsenin sevgisine gereksinim duymaz; buyurgan bir doğada mutlak biçimde narsisistik, öz-güvenli ve bağımsızdır.

Hordanın ilksel babası henüz tanrılaştırılma ile daha sonra olduğu gibi ölümsüz değildi. ... İnsan tek bir olasılık imgeleyebilir: ilksel baba, oğullarının doğrudan cinsel itkilerini doyurmalarını engellemiştir; onları yoksunluğa ve bunun sonucunda cinsel hedefin e ket vurulmuş itkilerinden doğabilen duygusal bağlara zorlamıştır. Denebilir ki onları grup ruhuna zorlamıştır. Çinsel kıskançlığı ve hoşgörüsüzlüğü, son tahlilde grup ruhunun nedenleri haline gelmiştir.

Kim onun izleyicisi haline gelirse cinsel doyum olasılığını da ediniyordu ve bu şekilde kendisine grup ruhunun koşullarından çıkış yolu da sunuluyordu.

Ama bu basit olarak tüm oğulların ilksel babanın onlara eşit olarak eziyet ettiğini ve onlardan eşit olarak korktuğunu bildiği ilksel hordada olanların ölküsel bir örneklenmesidir. Üzerine tüm toplumsal görevlerin inşa edildiği bu aynı yeniden kalıba dökme, insan toplumunun bir sonraki biçiminde, totemik klanda da vardır. Doğal bir grup oluşumu olarak ailenin tahrip edilmez gücü, babanın eşit sevgisi biçimindeki gerekli varsayımın ailede gerçek bir uygulama bulabileceği olgusunda yatar.

Hipnozcu deneğin kendi istencini gasp edecek gizemli bir güce sahip olduğunu öne sürer ya da (ki bu da aynı şeydir) denek onun böyle bir gücü olduğuna inanır. Bu gizemli güç (ki şimdi bile popüler olarak "hayvansal manyetizma" diye tanımlanmaktadır) ilkel insanların tabunun kaynağı olarak gördüğü gücün, krallardan ve reislerden yayılan ve onlara yaklaşmayı tehlikeli kılan gücün (*mana*) aynıdır. O zaman hipnozcinun bu güce sahip olduğu varsayılır; peki bu gücü nasıl sergiler? Deneğe gözlerinin içine bakmasını söyleyerek; en tipik hipnotize etme yöntemi bakışıdır. Ama ilkel insanlar için de tehlikeli ve dayanılmaz olan reisin görünümüdür; tıpkı daha sonra ölümlüler için Tanrının olduğu gibi.

Grubun önderi hala korkulan ilksel babadır; grup hala sınıfsız güçle yönetilmek ister; otorite için uç derecede bir tutkusu vardır. ... İlksel baba, ego ülküsü yerine egoyu yöneten grup ülküsüdür. Hipnoz,iki kişilik bir grup olarak betimlenmeyi hak eder.

XI EGO'DA FARKLILAŞTIRICI BİR AŞAMA

Bu mucizeyi bireyin kendi ego ülküsünü terk etmesi ve onun yerine önderde bedenleşen grup ülküsünü geçirmesi diye yorumlamıştık. Ve düzeltme adına bu mucizenin her olguda eşit ölçüde büyük olmadığını eklememiz gerekir. ... ego sıklıkla erken narsisistik kendinden hoşnutluğunu korumuştur. Önderin seçimi bu koşul tarafından çok kolaylaştırılır.

Düşlerde ve nevrozlarda böylece dışlanan şey kabul edilmek için kapının çalınması yine de dirençlerle engellenmesidir; uyanıklık yaşamımızda ise bastırılmış olanın dirençleri aldatmasına izin vermek ve hazzımızı arttırmak üzere onu, geçici olarak, egomuzun içine almak için özel hileler kullandırırız. Espriler ve mizah ve bir ölçüye kadar genel olarak gülünç bu açıdan ele alınabilir.

Tüm vazgeçmelerde ve egoya uygulanan tüm kısıtlamalarda yasağın periyodik olarak bozulması kuraldır; aslında bu, kökünde yasayla sağlanan aşırılıklardan başka bir şey olmayan ve neşeli niteliklerini getirdikleri serbest bırakmaya borçlu olan festivaller kurumunda gösterilebilir. Romalıların Saturnalia'sı ve bizim çağdaş karnavallarımız bu temel nitelik açısından ilkel insanların genellikle her tür sefahat ve başka zamanlarda en kutsal olan, emirlerin çiğnenmesiyle sonlanan festivalleriyle uyum içindedir.

Ego içinde bir şey ego ülküsüyle örtüşürse her zaman bir zafer duygusu bulunur. Suçluluk duygusu ise (aynı zamanda aşağılık duygusu da) ego ile ego ülküsü arasında bir gerilimin ifadesi olarak anlaşılabilir.

Mizaçlarının rengi periyodik olarak aşırı bir depresyondan bir tür ara dönemden geçerek coşkulu bir iyilik haline salınan insanlar olduğu iyi bilinir. ... Bu dönemsel depresyonun tipik olgularında tetikleyici içsel güdüler açısından bu hastalarda diğerlerinden daha fazla ya da daha başka hiçbir şey bulunmaz.

Ego ülküleri önceden egolarını özeli bir katılıkla yönettikten sonra geçici olarak egolarının içinde eriyor olabilir.

Açık olana devam edelim: Ego çözümlenmemiz temelinde mani olgularında ego ve ego ülküsünün birbirine kaynaştığından, böylece de kişinin bir zafer ve öz-doyum duygusu içinde, hiçbir özeleştirici tarafından rahatsız edilmeden ket vurmalarının başkalarına aldırış etme duygularının ve kendini suçlamalarının yok olmasının tadını çıkarabildiğinden kuşku duyulamaz. Bu denli açık olmamakla birlikte, çok olasıdır ki melankoliğin zavallılığı da egosunun iki ögesinin ırasında keskin bir çatışmanın, ülkünün, bir duyarlılık aşırılığıyla, durup dinlenmeksizin aşağılık sanrıları ve kendini aşağılama içinde egoyu lanetlemesini sergilediği bir çatışmanın ifadesidir.

Öte yandan tetikleyici nedenin açıkça bir neden bilimsel rol oynadığı melankoliler de vardır. Bunlar, ölüm ya da libidonun nesneden geri çekilmesini gerektiren koşullar sonucu, sevilen bir nesnenin yitiminden sonra ortaya çıkan melankolilerdir.

XII SONSÖZ

Egonun bir nesneyle özdeşleşmesiyle ego ülküsünün bir nesneyle yer değiştirmesi arasındaki ayrım incelemeye başladığımız iki yapay grupta, ordu ile Hıristiyan Kilisesinde ilginç bir anlatım bulur.

Bir askerin, kendini eşitleriyle özdeşleştir ve egolarının bu topluluğundan yoldaşlığın gerektirdiği karşılıklı yardım ve malvarlıklarını paylaşma gerekliliğini türetirken, üstünü, yani aslında ordu önderini, ülkü olarak aldığı açıktır.

Katolik Kilisesinde durum farklıdır. Her Hıristiyan İsa'yı ülküsü olarak sever ve kendini tüm diğer Hıristiyanlarla özdeşleşme bağıyla birleşmiş hisseder.

İlksel hordanın babası daha sonra dünyanın yaratıcısına yüceltildi ve bu doğrudu çünkü ilk grubu oluşturan tüm oğulları o üretmişti. O, her birinin önce korkulan ve saygı duyulan bir ülküsüydü; daha sonra tabu düşüncesine yönelten bir olgu. Bu pek çok birey sonunda birleştiler onu öldürdüler ve parçalara ayırdılar. Yenilenlerin hiçbiri onun yerini alamadı ya da biri bunu yaptığında savaşlar yenilendi ta ki tümünün babalarının kalıtından vazgeçmeleri gerektiğini anlayıncaya kadar. Ondan sonra erkek kardeşlerin totemik toplumunu kurdular; tümü eşit haklarla ve cinayetin anısını koruyan ve onaran totem yasaklarıyla birleştiler. Ama elde edilmiş olan şeyden doyumsuzluk sürdü ve yeni gelişimlerin kaynağını oluşturdu. Bu erkek kardeşler grubunda birleşmiş olan kişiler olayların eski biçimini yeni bir düzeyde yeniden canlandırma noktasına geldiler. Erkek bir kez daha bir ailenin başkanı oldu ve babasız dönemde kurulmuş olan kadınerkilliğin yetkilerini ortadan kaldırdı. Buna bir telafi olarak baba, ilksel hordanın babasının örneğine uygun olarak, rahipleri annenin korunması için iğdiş edilmiş anne tanrılarını tanıdı. Böylece yeni aile eskinin yalnızca bir gölgesiydi; pek çok baba vardı ve her biri diğerlerinin hakları tarafından kısıtlanmıştı.

Kahramanlık mitini icat etti. Kahraman kendi başına babayı öldüren adamdı -mitte hala totemik bir canavar olarak ortaya çıkan babayı.

Ama Rank'ın gözlemlediği gibi masallar reddedilmiş olgunun açık izlerini korumuştur. Çünkü masallarda sıklıkla bazı güç işleri başarılması gereken kahramanın (genellikle en küçük oğul ve de hiç de seyrek olmayarak kendini baba vekiline aptal, yani zararsız olarak sunan oğul) görevini ancak arılar ya da karıncalar gibi bir sürü küçük hayvanın yardımıyla gerçekleştirdiğini görürüz.

O halde mit, bireyin grup ruhbiliminden doğduğu basamaktır. İlk mit kesinlikle ruhbilimsel kahraman mitidir; açıklayıcı doğa miti çok daha sonra ortaya çıksa gerektir.

Kahramanlık mitinin yalanı kahramanın tanrılaştırılmasıyla doruğa ulaşır. Belki de tanrılaşmış kahraman Baba Tanrıdan daha önce geliyordur ve ilksel babanın bir rahip olarak geri dönüşünün habercisi olmuş olabilir. O halde tanrılar dizisi zamandizinsel olarak şöyledir: Ana Tanrıça - Kahraman - Baba Tanrı. Ama ancak asla unutulmayan ilksel babanın kalkındırılmasıyla tanrı, onda bugün hala ayırt ettiğimiz özellikleri edinir.

Bir çocuğun ana babasına ve kendisine bakanlara yönelttiği tüm duygular çocuğun cinsel itkilerine anlatım kazandıran isteklere kolayca geçiş yapar. Çocuk, sevgisinin bu nesnelere bildiği tüm duygu belirtilerini bekler; onları öpmek, onlara dokunmak ve bakmak ister; onların cinsel organlarını görmek ve en gizli boşaltım işlevlerini gerçekleştirirken onlarla birlikte olmak ilgi çekicidir. ... Çocukluk kalıntılarının daha sonraki çözümsel araştırılması kadar doğrudan gözlemler de nazik ve kıskançça duygularla cinsel niyetlerin tam bir iç içe geçişi konusunda hiçbir kuşkuya yer bırakmaz ve bize çocuğun sevdiği kişiyi nasıl da kökten bir yolla henüz uygun biçimde merkezileşmemiş cinsel eğilimlerinin nesnesi yaptığını gösterir.

Bu amaçlarla ket vurulmuş cinsel içgüdüler ket vurulmamış olanlar üzerinde büyük bir işlevsel avantaja sahiptir., Gerçekten tam doyum olanakları bulunmadığından kalıcı bağlar yaratmaya özel olarak uyum sağlamışlardır; oysa doğrudan cinsel olan içgüdüler her doyurulduklarında bir enerji yitimine uğrarlar ve cinsel libidonun yeni bir birikimiyle yenilenmeyi beklemeleri gerekir ki bu arada nesne değişmiş olabilir.

Pfister, ... güçlü bir dinsel bağın bile ateşli bir cinsel heyecana dönüşebildiğinin son derece açık ama kesinlikle tek olmayan bir örneğini verir. Öte yandan kendileri kısa ömürlü olan doğrudan cinsel itkilerin kalıcı ve salt sevecen bir bağa dönüşmesi çok olağandır ve tutkulu bir aşk evliliğinin sağlanması büyük ölçüde bu sürece dayalıdır.

Amaçlarına ket vurulmuş cinsel itkilerin, içsel ve dışsal engeller cinsel amaçları ulaşılamaz kıldığında doğrudan cinsel itkilerden doğduğunu işitmek doğal olarak bizi şaşırtmazdı. ... İlksel hordanın babasının cinsel hoşgörüsüzlüğü nedeniyle tüm oğullarını yoksunluğa, böylece de amaçlarına ket vurulmuş bağlara zorladığını varsaymıştık; oysa kendisinin cinsel hoşnutluk özgürlüğünü korumuş ve bu yolla da bağısız kalmıştı. Bir grubun bağlı olduğu bağların tümü amaçlarına ket vurulmuş içgüdüler niteliindedir.

Ailenin gelişim tarihinde de cinsel sevginin grup ilişkileri (grup evlilikleri) var; olmuştur, ama daha önemli cinsel sevgi ego için neden önemli hale geldi ve ne denli aşık olma niteliğini kazandıysa o denli ivedilikle cinsel organ amacının dayattığı gibi iki kişiyle sınırlı olmayı gerektirmiştir. Çokeşli eğilimler, birbirini izleyen değişen nesnelere doyum bulmakla yetinmek zorunda kalmıştır.

Cinsel doyum amacıyla bir araya gelen iki kişi, yalnızlığı aradıkları sürece sürü içgüdüüne, grup duygusuna karşı bir gösteri yapıyorlardır. Ne denli aşk içindeyseler o denli tam olarak birbirleriyle yetinirler. Grubun etkisini reddetmeleri bir utanç duygusu biçiminde ifade edilir. Cinsel nesne seçiminin bir grup bağı tarafından saldırıya uğramaması için en uç düzeyde şiddet içeren kıskançlık duygulan davet edilir. Bir sevgi ilişkisinin duygusal yani kişisel etmeni yerini tümüyle kösnül etmene bırakmadıkça ya da

bir cinsel alemde olduğu grup içinde eşzamanlı olarak cinsel ilişkide bulunulmadıkça iki insan için başkalarının önünde cinsel ilişkide bulunmak olanaksızdır.

Aşık olmanın erkeklerle kadınlar arasındaki cinsel ilişkilerde kendini ancak geç olarak gösterdiğine ilişkin pek çok gösterge bulunmaktadır, bu yüzden cinsel sevgiyle grup bağları arasındaki karşıtlık da geç bir gelişmedir. ... Baba öldürmeye tepkilerden bir tanesi totemik dış evliliğin kurulması, çocukluktan beri duyarlı bir biçimde sevilmiş aile içindeki kadınlarla herhangi bir cinsel ilişkinin yasaklanmasıdır. Bu yolla bir erkeğin sevecen ve kösnül duyguları arasında bugün bile erotik yaşamında hüküm süren bir sınır çizilmiştir. Bu dış evliliğin bir sonucu olarak erkeklerin kösnül gereksinmelerinin yabancı ve sevilmeyen kadınlarla doyurulması zorunlu olmuştur.

Eşcinsel sevgi, ket vurulmamış cinsel itkiler biçimini alsa bile, grup bağlarıyla çok daha uyumlu gibi görünmektedir - açıklaması bizi uzaklara götürecektir olan dikkate değer bir olgu.

Bu, bir nevrozun, kurbanını asosyal hale getirmesi ve onu olağan grup örgütlenmelerinden uzaklaştırması olgusunu açıklar. ... Günümüzün uygar dünyasından dinsel yanılsamaların yok olmuş olmasına üzülmeyenler bile onların güçlü oldukları sürece kendileri sayesinde birbirine bağlı olanlara nevroza karşı en güçlü savunmayı sağlamış olduklarını teslim edeceklerdir. İnsanları mistik-dinsel ya da felsefi-dinsel mezheplere ve topluluklara bağlayan bağların her tür nevrozun hileli sağaltımlarının ifadesi olduğunu duyumsamak da zor değildir. Tüm bunlar doğrudan cinsel itkiler ile amaçları ketlenmiş olanlar arasındaki zıtlıkla ilişkilidir.

Aşık olma, doğrudan cinsel itkilerle amaçlarına ket vurulmuş cinsel itkilerin eşzamanlı var oluşuna dayanır ve burada nesne, öznenin narsisistik ego libidosunun bir kısmını kendine çeker. İçinde yalnızca ego ve nesneye yer olan bir durumdur.

Hipnoz, iki insanla sınırlı olmak açısından aşık olmaya benzer ama tümüyle amaçlarıyla ket vurulmuş cinsel itkilere dayanır ve nesneyi ego ülküsünün yerine koyar.

Grup, bu süreci çoğaltır; hipnozla onu bir arada tutan içgüdülerin doğası ve ego ülküsünün yerine nesnenin geçirilmesi bakımlarından uzlaşır ama buna başka bireylerle özdeşleşmeyi ekler ki bu başlangıçta belki de nesneyle aynı ilişki içinde olmakla mümkün olmuştur.

Nevroz bu dizinin dışında kalır. O da insan libidosunun gelişiminde bir garipliğe – doğrudan cinsel işleyin, iki kez yinelenen başlatılması ve araya giren bir gizlilik dönemi-dayanır. ... Ne zaman doğrudan cinsel içgüdülerden amaçlarına ket vurulmuş cinsel içgüdülere ilerleme tümüyle başarılı olmazsa nevroz kendini gösterir ve bu gelişmeden geçtikten sonra egoya kabul edilen içgüdü kesimleriyle. bastırılmış bilinçdışından fırlayıp -öteki tümüyle bastırılmış içgüdüsel itkilerin yaptığı gibi- doğrudan doyum sağlamaya çabalayan içgüdü kesimleri arasında bir çalışmayı temsil eder.

BİR YANILSAMANIN GELECE Ğİ (1927)

I

Terim olarak insan yaşamının kendini hayvan konumunun üstüne çıkardığı ve vahşi hayvanların yaşamından ayrıştığı tüm yönleri kastettiğim insan uygarlığı -ve de kültür ile uygarlık arasında bir ayrımı küçümserim- bildiğimiz gibi, gözlemciye iki cephe sunar. Bir yanda insanların, doğanın güçlerini kontrol etmek ve insan gereksinimlerinin doyumu için onun zenginliklerini elde etmek amacıyla edindikleri tüm bilgi ve yetenekler, öte yanda insanların ilişkilerini birbirlerine uydurmak ve özellikle de sağlanabilir zenginliklerin dağılımı için gerekli tüm düzenlemeler. Uygarlığın iki eğilimi birbirinden bağımsız değildir: ilk olarak insanların karşılıklı ilişkileri var olan zenginliğin olası kıldığı içgüdüsel doyum miktarından derinlemesine etkilendiği için; ikinci olarak bir diğeri ile ilişki içindeki tek bir insan, o kişi kendisinin yeteneğini çalışma için kullanır ya da onu bir cinsel nesne olarak seçerse, onun zenginliği haline geldiği için; üçüncü olarak da her ne kadar uygarlık evrensel insan ilgisinin bir nesnesiyse de, her birey aslında uygarlığın bir düşmanı olduğu için. İnsanların yalıtılmış olarak yaşayabilmeleri pek az mümkün olduğu halde, uygarlığın, toplumsal yaşamı olası kılmak için, kendilerinden beklediği özverilerin onlara çok ağır bir yük gibi gelmesi kayda değer. Böylece uygarlık bireye karşı korunmak zorundadır ve onun düzenlemeleri, kurumları ve komutları bu göreve yöneliktir. Yalnızca zenginliğin belli bir dağılımını sağlamayı değil bu dağılımı korumayı da amaçlarlar; aslında doğanın fethine ve zenginliğin üretilmesine katkıda bulunan her şeyi insanların düşmanca etkilerine karşı korumak zorundadırlar. İnsan yaratıcıları kolayca tahrip edilebilir ve onları inşa etmiş olan bilim ve teknoloji onların yok edilmesi için de kullanılabilir.

Belirleyici soru, insanların zorunlu olarak kalacak olan özverilerle uzlaşabilmeleri ve onlar için bir telafi sağlamaları amacıyla insanlara dayatılan içgüdüsel özverilerin yükünün azaltılıp azaltılamayacağı ve azaltılacaksa bunun ne ölçüde olabileceğidir. Uygarlık işinde baskıdan vazgeçmek, kitleyi bir azınlık tarafından kontrol etmemek kadar olanaksızdır. Kitleler tembel ve eğitimsiz olduğu için içgüdüsel özveriyi hiç sevmezler; bunun kaçınılmaz olduğu savıyla da yetinmezler ve onları oluşturan bireyler disiplinsizliklerini özgür bırakma konusunda birbirlerini desteklerler. Ancak örnek oluşturabilen ve kitlelerin önderleri olarak tanıdıkları bireyler aracılığıyla görevi yerine getirmeye ikna edilebilir ve uygarlığın var oluşunun dayandığı özveriler gerçekleştirilebilir. ... Ama etkilerini yitirmemek için kitlenin kendini onlara adadığından daha çok onlar kitleye kendilerini adarlarsa tehlike vardır ve bu yüzden gücü ellerinin altında bulundurarak kitleden bağımsız olmaları gerekli gibidir. Kısaca söylemek gerekirse, uygarlığın düzenlemelerinin ancak belirli derecede baskıyla sürdürülebilmesi olgusundan sorumlu iki yaygın nitelik vardır: insanların kendiliğinden çalışmaya hevesli olmaması ve onların tutkularına karşı sözlerin hiçbir işe yaramaması.

Gelecek kuşakların eğiticisi olarak davranacak üstün, hedefinden sapmayan ve çıkar gözetmeyen çok sayıda önderin nereden geleceği sorulabilir ve bu niyetler gerçekleştirilmeden önce uygulanması gereken muazzam baskı miktarını düşünmek irkilticidir.

II

Her uygarlığın bir çalışma zorlantısına ve içgüdüden vazgeçmeye dayalı olduğunun, bu nedenle de kaçınılmaz olarak bu istemlerin etkilediği kişilerin karşıtlığını kışkırttığı ayrımsanmasıyla uygarlığın temelde ya da yalnızca zenginliğin kendisinden ve onu elde etme yollarından ve dağılımının düzenlenmesinden ibaret olamayacağı ortaya çıkmıştır; çünkü bu şeyler uygarlığın katılanlarının rekabetçiliğinin ve yıkıcı tutkusunun tehdidi altındadır.

Tek tip bir terminoloji uğruna bir içgüdü'nün doyurulmaması olgusunu "engellenme", bu engellenmeyi oluşturan düzenlemeyi "yasaklama" ve yasaklamayla oluşan durumu da "yoksunluk" diye tanımlayacağız. ... En eskisi birincisidir; grupları kuran yasaklamalarla uygarlık insanı başlangıçtaki hayvan koşularından uzaklaştırmaya başlamıştı. Şaşkınlık içinde bu yasaklamaların hala işlerlikte olduğunu ve hala uygarlık düşmanlığının çekirdeğini oluşturduğunu görürüz. Yasakların altında ıstırap çeken içgüdüsel istekler her çocukla birlikte yeniden doğar; bu engellenmelere zaten toplumdışı davranışla tepki veren bir grup insan vardır: nevrotikler. Bu içgüdüsel istekler arasında ensest, yamyamlık ve öldürme tutkusu bulunur.

Bu en eski içgüdüsel isteklere karşı uygarlığın tutumu da hiçbir biçimde tekdüze değildir. Yalnızca yamyamlık evrensel olarak yasaklanmış gibidir ve tümüyle üstesinden gelinmiştir. Ensest isteklerinin gücü, ona karşı yasakların arkasında hala fark edilebilir ve belli koşullarda öldürme hala uygulanır hatta aslında uygarlığımız tarafından emredilir. Önümüzde uzanan kültürel gelişmede bugün tümüyle izin verilebilir olan daha başka isteklerin şimdi yamyamlığın olduğu kadar kabul görmez hale gelmesi pekala olasıdır.

İnsan gelişiminin seyrine uygun olarak dışsal baskı içselleştirilmiştir; çünkü özel bir zihinsel öge, super-ego, onun yerini alır ve içinde onun komutlarını bulundurur. ... Super-egonun bu güçlenişi ruhbilimsel alanda en değerli kültürel zenginliktir. Onun içinde yer aldığı kişiler uygarlığın düşmanı olmaktan çıkıp onun onun taşıtları haline gelirler. ... Sözü ettiğim en eski kültürel istemler açısından içselleştirme, nevrotiklerin hoş olmayan istisnasını hesaba katmazsak, çok kapsamlı biçimde başarılmıştır. Ama başka içgüdüsel istemlere dönecek olursak durum de ğişir. Burada şaşkınlık ve ilgiyle insanların çoğunluğunun bu noktalardaki kültürel yasaklamaya yalnızca dış baskının etkisi altında -yani yalnızca baskı kendini duyumsatabildiğinde ve ondan korkulduğu sürece- uyduğunu gözlemleriz. ... Cinayet ya da ensestten bucak bucak kaçan ama par a hırsından, saldırgan tutkularından ya da cinsel kösnüllüklerinden duydukları doyumunu yadsımayan ve bu yüzden cezasız kaldıkları sürece başka insanları yalanları, sahtekarlıkları ve iftiralarıyla incitmekte duraksamayan sayısız insan vardır ve bu hiç kuşkusuz uygarlığın pek çok çağı boyunca böyle olagelmiştir.

Eğer bir kültür, katılanlarının bir kesiminin doyumunun bir diğer olasılıkla da daha büyük kesiminin baskılanmasıyla sağlandığı bir noktadan öteye gidemiyorsa -ki günümüz kültürlerinin tümünde durum budur- baskılanan insanların var oluşunu çalışmalarıyla olası kıldıkları ama zenginliğinden çok küçük bir pay aldıkları kültüre şiddetli bir düşmanlık geliştirmeleri anlaşılır bir durumdur. Böylesi koşullarda baskılanmış insanlar arasında kültürel yasaklamaların bir içselleştirilmesi beklenmemelidir. Tersine, yasaklamaları tanımaya hazır değildirler, kültürün kendisini tahrip etmeye, hatta bunu olasılıkla kültürün dayandığı postulatları da ortadan kaldırarak yapmaya niyetlenirler. Bu

sınıfların uygarlığa düşmanlıkları o denli açıktır ki geçimini daha iyi sağlayan toplumsal katmanlara yönelik daha gizli düşmanlığın gözden kaçmasına neden olur.

Ülkünün, kültürün katılımcılarına sunduğu doyum narsisistik türdendir; katılımcıların daha önce başarıyla gerçekleştirilmiş olanla gurur duymalarına dayanır. Bu doyum, tamamlamak farklı başarıları hedeflemiş ve farklı ülküler geliştirmiş başka kültürlerle bir kıyaslamayı gerektirir. Bu farklılıkların gücüne dayanarak her kültür geri kalanları küçümseme hakkını kendinde görür. Bu yolla kültürel ülküler, farklı kültürel birimler arasında, en açık olarak uluslar olgusunda görüldüğü üzere, bir uyuşmazlık ve düşmanlık kaynağı olurlar.

Kültürel ülkü tarafından sağlanan narsisistik doyum kültürel birim içinde kültüre düşmanlıkla savaşmada başarılı olan güçler arasındadır. ... Çünkü kültürün dışındaki insanları küçümseme hakkı bu insanlara kendi birimleri içinde acısını çektikleri yanlışlıklar açısından bir telafi sağlar.

III

Bir araya gelmemiz ve başka şeyler arasında bizim toplumsal yaşamımızı olası kılmaya da niyetlenen uygarlığı yaratmamız kesinlikle doğanın bizi korkuttuğu bu tehlikeler yüzündendir.

İlk adımla oldukça büyük bir kazanç elde edilir: doğanın insanlaştırılması. Kişiliksiz güçler ve yazgılara yaklaşılamaz; sonsuza dek uzak kalırlar. Ama eğer öğelerin bizim kendi ruhlarımızda olduğu gibi şiddetle süren tutkuları varsa, eğer ölüm kendiliğinden bir şey değil de kötü bir istenç'in şiddet eylemiyse, eğer doğanın her yerinde çevremizde kendi toplumumuzdan bildiğimiz Yaratıklar varsa, o zaman rahat bir soluk alabilir, tekinsizliğin içinde kendimizi evimizde gibi hissedebilir ve anlamsız anksiyetemizle ruhsal yöntemlerle başa çıkabiliriz. Belki hala savunmasız ama artık umarsızca felç olmamışızdır hiç değilse tepki verebiliriz. Aslında belki de savunmasız bile değilizdir. Dışarıdaki bu dehşetli üstün insanlara kendi toplumumuzda uyguladığımız yöntemlerin aynısını kullanabiliriz; onlardan kibarca istemeye, onları yatıştırmaya, onlara rüşvet vermeye uğraşabilir ve onları bu şekilde etkileyerek güçlerinin bir kesiminden yoksun bırakabiliriz. Doğal bilimin ruhbilimle böylesi bir yer değiştirmesi yalnızca ivedi rahatlama sağlamakla kalmaz duruma egemen olmanın daha ileri yollarını da gösterir.

Bu durumda yeni hiçbir şey yoktur. Onun aslında sadece devamı olduğu çocuksu bir ilk örneği vardır. Çünkü daha önce bir kez insan kendini benzer bir çaresizlik durumunda bulmuştur: küçük bir çocuk olarak ana babasının karşısında.

Aynı biçimde bir insan doğanın güçlerini basitçe eşitleriyle olduğu gibi ilişki kurabileceği kişilere dönüştürmez -bu, o güçlerin kendisinde bıraktığı aşırı güçlü izlenime haksızlık olurdu- onlara bir babanın niteliklerini verir. Onları tanrılara dönüştürür.

Tanrılar üçlü görevlerini sürdürmüşlerdir: onlar, doğanın dehşetlerini arındırmalı, insanları yazgının acımasızlığı karşısında, özellikle de ölümden gösterildiği gibi avutmalı ve uygar bir yaşamın genelde onlara dayattığı acıları ve yoksunlukları telafi etmelidirler.

Şimdi uygarlığın eksikliklerini ve kötülüklerini dengelemek, insanların birlikte yaşamaları sırasında birbirlerine çektirdikleri acıları dindirmek ve uygarlığın insanların bu denli yetersiz biçimde uyduğu beklentilerinin doyurulmasını gözetmek tanrıların görevi haline gelmişti. Bu beklentilerin kendileri de ilahi bir kökene bağlanmışlardı; insan toplumunun ötesine yükseltilmişler ve doğaya ve evrene yaygınlaştırılmışlardı.

Ve böylece insanın çaresizliğini katlanılabilir kılma gereksiniminden doğan ve kendisinin ve de insanlığın çocukluğunun çaresizliğinin anılarının malzemesinden inşa edilen bir düşünceler stoku yaratılır. Bu, düşüncelere sahip olmanın onu iki yönden koruduğu açıktır doğanın ve yazgının tehlikelerine karşı ve de bizzat insan toplumunun tehdit ettiği zedelenmelere karşı. İşte konunun ana fikri budur. ... Bu dünyada olan her şey, yollarını ve yan yollarını izlemek zor olsa da sonunda her şey için en iyisini buyuran –yani onu bizim için zevkli hale getiren- bizden üstün bir zekanın niyetlerinin bir ifadesidir. Her birimizin üzerinde, yalnızca görünürde acımasız ve bizim doğanın aşırı güçlü ve taşıyürekli güçlerinin elinde oyuncak olup acı çekmemize izin vermeyecek cömert bir Tanrı vardır. Ölümün kendisi bir yok oluş, bir inorganik yaşamsızlığa geri dönüş değil daha üstün bir gelişmenin önünde uzandığı yeni bir var oluştur. ... Sonunda tüm iyiler ödüllendirilecek ve tüm kötüler cezalandırılacaktır, eğer gerçekten bu yaşam biçiminde olmasa bile ölümden sonra başlayan daha sonraki var oluşlarda. Bu yolla yaşamın tüm dehşetleri, acıları ve zorlukları güdükleştirilmeye çalışılır.

Ve şimdi soru ortaya çıkar: ruhbilimin ışığında bu düşünceler nedir? Taşıdıkları saygınlığı nereden türetmişlerdir? Ve ürkek bir adım atmak gerekirse, onların gerçek değerleri nedir?

IV

Dinsel düşüncelerin uygarlığın, tüm öteki başarılarının da sahip olduğu gereksinimden doğduğunu göstermeye çalıştım: kişinin kendisini doğanın ezici derecede üstün gücüne karşı koruması gereksiniminden. Buna ikinci bir güdü eklenmiştir - uygarlığın kendisini acı verici bir biçimde duyumsatan eksikliklerini düzeltmek. Dahası, uygarlığın bu düşünceleri bireye verdiğini söylemek özellikle doğrudur çünkü insan onları hazır olarak bulur; bu düşünceler ona hazır olarak sunulur, zaten kendi başına onları keşfedemezdi.

“Doğanın insanlaştırılmasının insanın doğanın ürkütücü güçleri karşısındaki şaşkınlığına ve çaresizliğine bir son verme, onlarla bir ilişkiye girme ve sonunda onları etkileme gereksiniminden türediğini savundunuz.”

Ben daha çok insanın doğanın güçlerini kişileştirmesi sırasında yeniden çocuksu bir modeli izlediğine inanıyorum. En eski çevresindeki kişilerden onları etkileme yolunun onlarla ilişki kurmak olduğunu öğrenmiştir ve böylece daha sonra, aynı sonu göz önünde tutarak karşılaştığı her şeye o kişilere davrandığı gibi davranır.

“Totem ve Tabu'da ... Her şey oğul-baba ilişkisiydi. Tanrı yüceltilmiş babaydı ve baba özlemi din gereksiniminin köküydü. O zamandan bu yana genelde dinin oluşumunda ana rolün verildiği insan zayıflığı ve çaresizliği etmenini keşfetmiş gibi görünüyorsunuz ve şimdi bir zamanlar baba karmaşası olan her şeyi çaresizlik terimlerine dönüştürüyorsunuz. Bu dönüşümü açıklamanızı rica edebilir miyim?”

Totem ve Tabu'da benim amacım dinlerin değil totemciliğin kökenini açıklamaktı. ... Totemcilikte olan tam da budur. ... ve en eski ama en kökten ah laksal kısıtlamalar - cinayet ve ensest yasakları- totemcilikten doğar.

Çocuğun açlığını doyuran ve onu dış dünyanın tüm tanımlanmamış tehlikelerine karşı koruyan – bunun anksiyeteye karşı ilk koruma olduğunu söyleyebiliriz- anne, onun ilk sevgi nesnesi haline gelir.

Bu koruma işlevi nedeniyle annenin yerine hemen bu konuma çocukluğun geri kalan kesiminde koruyan daha güçlü baba geçer. Ama çocuğun babaya karşı tutumu garip bir çifte değerlilikle renklenir. Bizzat baba belki de çocuğun anneye en erken ilişkisi yüzünden çocuk için bir tehlike oluşturur. Bu nedenle onu özleyişinden ve ona hayranlığından hiç de daha az olmayan miktarda ondan korkar. ... Büyümekte olan birey sonsuza dek bir çocuk olarak kalmaya, yabancı üstün güçlere karşı korunmasız yaşayamamaya yazgılı olduğunu görünce, bu güçlere babasının tipine ait özellikleri ödünç verir; kendisi için korktuğu, yatıştırmaya çalıştığı ama yine de kendi korunması açısından güvendiği tanrılar yaratır.

V

İnanılmasını istedikleri şeylerin neye dayandığını sorduğumuzda birbirleriyle kötü bir uyum içinde bulunan üç yanıt alırız: Birinci olarak bu öğretimler inanılmayı hak ederler çünkü bizim ilksel atalarımız onlara inanmışlardı; ikinci olarak bize aynı ilksel zamanlardan gelen kanıtlarımız vardır; üçüncü olarak da onların doğruluğunu, sorgulamak yasaktır.

Bu üçüncü noktanın bizim en güçlü kuşkularımızı uyandıracacağı kesin gibidir. Her şey bir yana, böyle bir yasaklama tek bir neden yüzünden olabilir – toplumun dinsel doktrinleri adına iddia ettiklerinin sağlam olmadığına pekala farkında olması yüzünden. Aksi halde gerekli verileri kanıta ulaşmak isteyen herkesin emrine sunmaya çok hazır olurdu.

Şimdi sorundan kurtulmak için yapılmış iki girişimden -ki her ikisi de umutsuz çabalar olduğu izlenimini iletir- söz etmeliyim. Biri şiddet doğasında olup eskildir; diğeri zarif ve çağcıl. Birincisi Kilisenin eski Babasının ... dinsel doktrinlerin mantığın yargılamasının dışında olduğunu -mantığın üzerinde olduğunu- öne sürer. Onların gerçeklikleri içe doğru duyumsanmalıdır ve kavranmaları gerekmez. Ama bu **Credo** yalnızca bir kendine itiraf olarak ilgi çeker. Buyurgan bir söz olarak hiçbir bağlayıcı gücü yoktur. Her saçmalığa inanmak zorunda mıyım? Eğer değilse neden bu özel saçmalığa? ... Eğer bir insan kendisini derinden etkilemiş bir coşku durumunda dinsel doktrinlerin asıl gerçekliğine sarsılmaz bir inanç geliştirmişse onun diğerleri için ne önemi vardır?

İkinci girişim "Sanki" felsefesiyle yapılandır. Bu bizim düşünce etkinliğimizin temelsizliğinin hatta saçmalığının tamamen ayırında olduğumuz pek çok sayıda hipotezler içerdiğini öne sürer. Onlara "kurgular" denir ama pek çok pratik nedenle "sanki" bu kurgulara inanıyormuş gibi davranmamız gerekir. Dinsel doktrinlerle, onların insan toplumunu sürdürmek açısından kıyas kabul etmez önemi nedeniyle, olan durum budur. ... İnsanların, "Sanki"nin avukatlığına karşın dinin masallarına karşı çok geçmeden aynı biçimde davranacağını umabiliriz.

Ama Şu anda hala oldukça farklı davranıyorlar ... Bu doktrinlerin içsel gücünün nerede bulunduğunu ve mantığın tanınmasından bağımsız olan etkinliklerini neye borçlu olduklarını sormalıyız.

VI

Eğer dikkatimizi dinsel düşüncelerin ruhsal kökenine çevirecek olursak yol bul unacaktır. Bize ğretimler olarak verilen bu düşünceler deneyimlerin kalıntıları ya da düŐünmenin son ürünleri değildir: onlar yanılısamalardır, insanoğlunun en eski, en gcl, ve en iv edi isteklerinin doyurulmasıdır. Onların gücünün sırrı bu isteklerin gücünde yatar. Önceden bildiğimiz gibi, çocukluğun dehşete düşürücü çaresizliği Baba tarafından sağlanan korunma -sevgi yoluyla korunma- gereksinimini doğurur; bu çaresizliğin yaşam boyu süreceğinin fark edilmesi ise bir babanın, ama bu kez dana gcl bir babanın, varlığına sarılmayı gerekli kılar.

Bir yanılısama, bir yanılıŐla aynı Şey değildir; bir yanılıŐ olması da gerekmez. ... Yanılısamalar için niteleyici olan Şey onların insan isteklerinden türemiŐ olmalarıdır. Bu açıdan ruh hekimliğindeki sanrılara yakındırlar. Ama onlardan sanrıların çok karmaşık yapıları bakımından ayrılırlar. Sanrılar için temel olarak onların gerçeklikle çeliŐmesini vurgularız. Yanılısamaların yanılıŐ -yani gerçekleŐtirilemez ya da gerçeklikle çelişkili- olmaları gerekmez.

Gerçekten neden olmasın? Tıpkı hiç kimsenin inanmaya zorlanamayacağı gibi, kimse inanmamaya da zorlanamaz. Ama bunun gibi savların bizi doğru düŐünme yoluna gtreceğiyle kendimizi kandırmanın bize doyum vermesine izin vermeyelim. Eğer kabul edilemez tek özür varsa o da budur. Cahillik cahilliktir, ondan inanılacak hiçbir doğru treyemez. Başka konularda akılı başında hiç kimse böylesine sorumsuzca davranmayacak ya da görüŐleri ve tuttuğu yol için böylesine zayıf dayanaklarla yetinmeyecektir. Kendine bu izni yalnızca en yüce ve en kutsal Şeyler için vermektedir. Gerçekte bunlar yalnızca kişi çoktandır dinle bağlarını gevŐettiđi halde kendine ya da başkalarına hala dine sıkıca bađlıymıŐ taklidi yapmaktır. Dine ilişkin sorular söz konusu olduğunda insanlar olası her tür dürüst olmama ve entelektüel kötü davranıŐta bulunma suçunu iŐlerler. Filozoflar sözcüklerin anlamını özgün anlamlarıyla pek de bir ilişkileri kalmayınca dek ekiŐtirirler. Kendileri için yarattıkları bazı bulanık soyutlamalara "Tanrı" adını verirler; böyle yaparak tüm dünyanın önünde kendilerine tanrıci, Tanrıya inanan ss verebilirler ve hatta daha yüksek, daha arı bir Tanrı kavramını tanıdıklarını, yine de onların Tanrılarının artık dinsel doktrinlerin kudretli kiŐiliđi değil, hayali bir gölgeden başka bir Şey olmadığını söyleyerek vnebilirler bile. EleŐtirmenler, ... evrenin karşısında insanın önemsizliği ya da gcszlğ duygusunu benimseyen birini "koyu dindar" diye tanımlarlar. Daha ileriye, gitmeyen ama büyük dünyada insanoğlunun oynadığı kck rolü alçakgönüllülükle kabullenen adam ise, tersine sözcüğün en doğru anlamıyla dinsizdir.

Biz dinsel doktrinlerin yaklaŐık olarak hangi evrelerde ve hangi insanlar tarafından yaratıldığını biliyoruz. Eğer ek olarak buna yönelten güdüleri de keŐfedersek din sorununa ilişkin tutumumuz belirgin bir yer değiştirmeye uğrayacaktır.

VII

Ama Şimdi karŐıtımızın yüksek sesi bizi duraklatır. YanılıŐımızı açıklamaya ağrılıyoruz:

"Arkeolojik ilgiler hiç kuşkusuz övülmeye değerdir ama hiç kimse bunu yaptığında yaşayanların evlerinin temellerini yıkacak ve evlerin çöküp insanları yıkıntıların altında bırakacak bir kazı gerçekleştirmez. Din doktrinleri başka herhangi bir şey gibi tartışma konusu yapılabilecek bir konu değildir. Uygarlığımız onların üzerine kurulmuştur ve insan toplumunun sürmesi insanların çoğunluğunun bu doktrinlerin doğruluğuna inanmasına dayanmaktadır. Eğer insanlara her şeye gücü yeten ve her zaman adil bir Tanrının, kutsal bir dünya düzeni ve öteki dünya olmadığı öğretilirse uygarlığın emirlerine uymak için her türlü yükümlülüklerinden muaf olduklarını düşüneceklerdir. Herkes ket vurma ya da korku olmaksızın toplum dışı, bencil, içgüdülerinin peşine takılacak ve gücünü uygulamaya kalkışacaktır; uygarlığın binlerce yıllık uğraşıyla uzaklaştırdığımız Kaos geri gelecektir. Dinin gerçeğe sahip olmadığını bilsek, hatta kanıtlasak bile gerçeği saklamak ve "Sanki" felsefesinin emrettiği biçimde davranmalıyız; bu tümümüzün korunması yararınadır. Ve girişimin tehlikesinden öte amaçsız bir acımasızlık olacaktır. Sayısız insan tek avuntularını dinsel doktrinlerde bulur ve yaşamı ancak onların yardımıyla taşıyabilir. Onları desteklerinden yoksun bırakacaksınız, hem de elinizde karşılık olarak verecek daha iyi bir şey olmaksızın. Bilimin şimdiye dek çok fazla şey başarmadığı itiraf ediliyor ama çok daha fazla ilerleseydi de bu insan için yeterli olmayacaktı. İnsanın soğuk bilimin asla doyuramayacağı başka zorunlu gereksinimleri vardır ve işin en garip yanı -aslında bu tutarsızlığın en üst noktasıdır- her zaman insan yaşantısında içgüdüsel yaşama kıyasla zekanın ne denli küçük bir rol oynadığı konusunda ısrar eden bir ruhbilimci şimdi insanlığı değerli bir istek doyurmadan yoksun bırakmaya çalışıyor ve onları entelektüel beslenme ile telafi etmeyi öneriyor."

Ne çok suçlama bir arada! Yine de tümünü kanıtlarla çürütmeye hazırım ve daha da fazlası dine karşı şimdiki tutumumuzu sürdürürsek uygarlığın dini terk edersek gireceğinden daha büyük riske gireceğini de öne süreceğim.

Din, insan uygarlığı için büyük hizmetler gerçekleştirmiştir. Toplum dışı içgüdüleri evcilleştirmeye katkıda bulunmuştur. Ama yeterince değil. İnsan toplumunu binlerce yıl yönetmiş ve neyi başarabileceğini göstermek için zamanı olmuştur. Eğer insanoğlunun çoğunluğunu mutlu etmeyi, rahatlatmayı, yaşamla barıştırmayı ve uygarlığın taşıtı haline getirmeyi başarsaydı hiç kimse var olan koşulları değiştirmeyi hayal bile etmezdi. Ama bunun yerine ne görüyoruz? Dehşete düşürücü derecede çok sayıda insanın uygarlıktan doyumsuz ve onun içinde mutsuz olduğunu.

İnsanların, dinsel doktrinlerin kısıtlanmamış biçimde egemen oldukları bir zamanda genelde daha mutlu olup olmadıkları kuşkuludur; daha ahlaklı olmadıkları kesin. ... Rus iç gözlemciliği günahın kutsal inayetin tüm kutsamalarının ayrılmaz bir parçası olduğunu, öyle ki en temelde Tanrının günahı hoşlandığını öne sürece kadar ileri gitmiştir. Rahiplerin, insanın içgüdüsel doğasına bu tür büyük ayrıcalıklar tanıyarak kitlelerin dine boyun eğmesini sağlayabildikleri bir sır değildir. Şu konuda görüş birliğine varılmıştır: yalnızca Tanrı güçlü ve iyidir, insan zayıf ve günahkardır. Her çağda ahlaksızlık, dinde, ahlaktan hiç de daha az destek görmemiştir. Eğer dinin insanın mutluluğu, kültüre duyarlılığı ve ahlaksal kontrolü açısından başarıları bundan hiç de daha iyi değilse, onun insanoğlu için gerekliliğine aşırı değer verip vermediğimiz ve kültürel istemlerimizi ona dayandırmakla akıllıca davranıp davranmadığımız sorusunun ortaya çıkmasından kaçınılamaz.

Öyleyse ya bu tehlikeli kitleler ağır bir baskı altına alınmalı ve herhangi bir entelektüel uyanmadan uzak tutulmalı ya da uygarlıkla din arasındaki ilişki kökten bir revizyondan geçirilmelidir.

VIII

Uygarlık; bir insanın nefret ettiği ya da yolunu kesen veya mal varlığına göz diktiği komşusunu öldüremeyeceği emrini ortaya koyarken bunu açık olarak insanın başka türlü uygulanabilirliği olmayacak toplumsal var oluşu için yapmıştır. Çünkü katil öldürülen adamın akrabalarının öç alma duygularını ve başkalarının gizli kıskançlığını üzerine çekecektir ve bu insanlar böyle şiddet eylemlerine fiilen eğilimi kendi içlerinde katil kadar taşımaktadırlar. ... Herkes için eşit bir tehlike olan yaşamın güvensizliği, şimdi insanları, bireyin öldürmesini yasaklayan ve yasağı çiğneyen herhangi bir kişiyi toplumsal olarak öldürme hakkını saklı tutan bir toplum halinde birleştirir. Demek ki burada, adalet ve ceza vardır.

Kendi isteğimiz olan şeyi artık Tanrının isteği diye göstermez ve toplumsal nedeni vermekle yetinirsek, o zaman evet kültürel yasağa yeterince bir nitelik kazandırmaktan vazgeçeceğiz ama onu riske atmaktan da kaçınacağız.

IX

Günümüz çocuk eğitimi programında iki ana noktanın, cinsel gelişim geriliği ve erken dinsel etki olduğu, doğru değil mi? Böylece çocuğun zekasının uyandığı sırada dinsel doktrinler zaten doğruluğundan kuşku duyulmaz hale gelmiştir.

Dini zorla ve tek vuruşta yok etmeyle başlamak kesinlikle anlamsız. Her şey bir yana umutsuz olacağı için. İnanan, inancının ne savlarla ne de yasaklamalarla kendisinden sökülüp atılmasına izin vermeyecektir.

Kendilerine çaresizliklerinin tüm kapsamını ve evrenin düzeneği içindeki önemsizliklerini itiraf etmek zorunda kalacaklardır; artık yaratılışın merkezi olamazlar, artık cömert bir Tanrının özenli bir gözetiminde değildirler. O denli sıcak ve rahat duyumsadığı ana baba evini terk etmiş bir çocukla aynı durumdadırlar. Ama kuşkusuz çocuksuluk aşılmaya yazgılıdır. İnsanlar sonsuza dek çocuk kalamazlar; sonunda dışarıya "düşman dünya"ya çıkmak zorundadırlar. Buna "gerçekliğe eğitilme" diyebiliriz.

X

Eğer bizim Avrupalı uygarlığımızdan dini kovmak istiyorsanız bunu ancak başka bir doktrinler sistemi aracılığıyla yapabilirsiniz ve böyle bir sistem de başlangıçtan itibaren kendini savunmak için dinin tüm ruhbilimsel niteliğini alacaktır -aynı kutsallık, katılık ve hoşgörüsüzlük, aynı düşünce yasağı.

Zekanın sesi yumuşak bir sestir ama kendini işittirinceye kadar durmaz. Sonunda ardı ardına sayısız geri püskürtülmeden sonra başarır.

Bilimin, dinsel inancı zayıflattığı ve onu bir kenara fırlatmakla tehdit ettiği için onu bağışlayamayanlar arasında pek çok açık ve onlardan daha fazla gizli düşmanı vardır.

Hayır bizim bilimimiz hiç de yanılısma değildir. Ama bilimin bize veremediklerini başka bir yerden elde edebileceğimizi sanmak bir yanılısamadır.

UYGARLIK VE HOŞNUTSUZLUKLARI (1930~[1929])

I

Duygularla bilimsel olarak uğraşmak kolay değildir. İnsan onların fizyolojik belirtilerini tanımlamaya kalkışır.

Normal olarak kendi özümüzü, kendi egomuzu duyumsamaktan daha çok emin olduğumuz hiçbir şey yoktur. Bu ego bize başka her şeyden keskince ayrılmış özerk ve tek parça bir şey gibi gelir. Böyle bir görünümün aldatıcı olduğu ve tersine egonun içeriye doğru herhangi bir keskin sınırlanma olmaksızın id diye adlandırdığımız ve egonun ona bir cephe olarak hizmet verdiği bilinçdışı bir zihinsel oluşumla devam ettiği ilk kez, bize ego ile idin ilişkisi hakkında hala söyleyecek çok şeyi olması gereken, ruh çözümsel araştırma tarafından keşfedilmiştir.

Dinsel tutumun kökeni apaçık çizgilerle çocuksu çaresizliğe dek geriye doğru izlenebilir.

II

Sıradan insan bu Tanrıyı devasa derecede abartılmış bir babadan başka türlü imgeleyemez. Yalnızca böyle bir varlık insanların çocuklarının gereksinimlerini anlayabilir ve onların dualarıyla yumuşatılıp onların pişmanlık belirtileriyle yatıştırılabilir.

İnsan yaşamının aman sorusu sayısız kez ortaya atılmıştır; şimdiye dek hiçbir zaman doyurucu bir yanıt almamış ve belki de bir yanıtı olanak vermemiştir.

"Kim ki bilim ve sanata sahiptir dini de vardır; ama kim ki bunların hiçbirine sahip değildir bırakın dini olsun !" – Goethe

Yaşamın bir amacı olduğu düşüncesinin dinsel sistemle birlikte ayakta durduğu ve yıkıldığı sonucuna varırsa insan pek de yanlış yapmış olmaz.

Yaşamdan ne beklerler ve neyi elde etmek isterler? Bu sorunun yanıtının kuşkulu olması çok zor. Mutluluğun peşinde çabalarlar; mutlu olmak ve mutlu kal mak isterler. Bu çabanın iki yönü vardır: bir olumlu, bir de olumsuz hedef. Bir yanda acı ve hazzsızlığın yokluğunu amaçlar; öte yandan da güçlü haz duyguları yaşamayı.

Yaşamın anlamını belirleyen şey basit olarak haz ilkesidir.

Mutsuzluğu yaşamak çok daha kolaydır. Üç yönden acı çekmeyle tehdit ediliz: Çürüme ve ayrışmaya mahkum olan ve uyarı sinyali olarak ağrı ve anksiyetesiz olamayan kendi bedenimizden; boğucu ve acımasız yıkıcı güçleriyle üzerimize saldıran dış dünyadan ve son olarak bizim başka insanlarla ilişkilerimizden.

Bir insan yalnızca mutsuzluktan kurtulduğu ya da acısına karşın sağ kaldığı için kendisinin mutlu olduğunu düşünüyorsa ve genelde acıdan kaçınma görevi haz elde etme görevini geri plana itiyorsa, bu hiç de şaşırtıcı değil. ... İnsana insan ilişkilerinden gelen acıya karşı en hazır korunma istençli yalıtım, kişinin kendini diğer insanlardan uzak tutmasıdır. Bu yoldan elde edilecek mutluluk, gördüğümüz gibi, dinginliğin mutluluğudur. ... Son çözümlerde tüm acı duyumsamadan başka bir şey değildir; yalnızca biz onu duyduğumuz sürece var olur ve biz onu yalnızca organizmamızın düzenlediği belli yolların sonucunda duyarız.

Ama kendi bedenimizin kimyasında da benzer etkileri olan maddeler olsa gerek çünkü herhangi bir zehirleyici ilaç uygulanmadan zehirlenmeye benzer bir durumun ortaya çıktığı en azından bir hastalıklı durumu, maniyi biliyoruz.

Mutluluğu güvence altına alma konusuna özel bir önem iliştirilir ve gerçekliği sanrısız biçimde yeniden biçimlendirerek acıya karşı bir korunma sağlama girişimi kayda değer sayıda insan tarafından yaygın olarak yapılır. İnsanlığın dinleri bu türden kitle sanrıları olarak sınıflandırılmalıdır. Söylemeye gerek yok, bir sanrıyı bu biçimde paylaşan hiç kimse ona sanrı demez.

Güzellikten zevk almanın garip, hafifçe zehirleyici bir duygu niteliği vardır. Güzelliğin görünür bir kullanımı yoktur; onun için belirgin bir kültürel gereklilik de yoktur. Yine de uygarlık onsuz olamaz. ... Ne yazık ki ruh çözümlemesi de güzellik hakkında pek bir şey söyleyememiştir. Kesin gibi görünen tek şey cinsel duygu alanından türediğidir. Güzellik sevgisi amacına ket vurulmuş bir itkiye mükemmel bir örnektir. "Güzellik" ve "alımlılık" özgün olarak cinsel nesnenin nitelikleridir. Yine de görüntüsü her zaman uyancı olan cinsel organların kendilerinin pek de güzel bulunmadıklarını belirtmeye değer; güzellik niteliği onların yerine belirli ikincil cinsel özelliklere iliştirilmiş gibidir.

Din bu seçim ve uyum oyununu kısıtlar çünkü eşit olarak herkese mutluluk elde etme ve acıdan korunma için kendi yolunu empoze eder. Onun tekniği yaşam değerini düşürmek ve gerçek dünyanın resmini sanrısız biçimde çarpıtmaktır –ki bu da zekanın yıldırılmasını gerektirir. Bu şekilde din, çoğu insanı zorla ruhsal bir çocuksuluk durumuna kilitleyerek ve bir kitle sanrısına iterek bireysel bir nevrozdan korur.

III

Acımızın geldiği üç kaynağı göstererek yanıtı daha önce vermiştik: doğanın üstün gücü, kendi bedenimizin güçsüzlüğü ve aile, devlet ve toplum içindeki insanlarla karşılıklı ilişkileri ayarlayan düzenlemelerin yetersizliği.

Eğer yeterince geriye gidersek uygarlığın ilk evrelerinin aletlerin kullanımı, ateşin denetim altına alınması ve konut inşası olduğunu görürüz.

Elimizdeki söylenceler yukarıya doğru yükselirken alev dillerinin özgün olarak fallik bir görünüm aldıkları konusunda hiçbir kuşkuyla yer bırakmaz. Ateşi işeyerek söndürmek bu nedenle bir erkekle bir tür cinsel eylem, eşcinsel bir rekabette cinsel gücünden zevk almaktır.

Yazma, kökeninde var olmayan bir kişinin sesiydi ve ev, ana rahminin, her olasılıkta insanın hala özlediği ve içinde kendini güvende hissedip içinin rahat ettiği ilk konutun bir yerine geçenydi.

Uygarlığın ilk gereği adalettir -yani bir kez yapılan bir yasanın bir birey lehine hiçbir zaman yıkılmayacağı güvencesi.

Bireyin özgürlüğü uygarlığın armağanı değildir. Her ne kadar o zaman birey pek de onu savunma durumunda kalmadığı için büyük kesimiyle hiçbir değeri yoktuysa da herhangi bir uygarlık var olmadan önce özgürlük en fazlaydı.

Bu içgüdülerin birkaçı öyle bir biçimde kullanılır ki yerlerinde bir bireyde kişilik çizgileri diye tanımladığımız bir şeyler kalır: Böyle bir sürecin en kayda değer örneği genç insanoğullarının anal erotizmde görülür. Dışkılama işlevine onun organlarına ve ürünlerine yönelik başlangıç ilgisi büyümeleri sırasında cimrilik, bir düzen ve temizlik duygusu biçiminde -değerli ve kendi içlerinde hoş karşılandığı halde belirgin biçimde egemen hale gelene dek şiddetlenebilen ve anal kişilik denen şeyi üreten nitelikler- bize, tanıdık, gelen bir grup çizgiye değişir. Bunun nasıl olduğunu bilmiyoruz ama bulgunun doğruluğu konusunda hiçbir kuşku yoktur.

IV

Ailelerin kuruluşunun, ,cinsel doyum gereksiniminin artık kendini ansızın gelip gittikten sonra uzun süre haber alınmayan, bir misafir gibi değil de kalıcı bir kiracı gibi mesken edinmeye başladığı bir anın gelmesiyle ilişkili olduğu varsayılabilir. Bu gerçekleştiği zaman erkek dişiyi ya da daha genel konuşmak gerekirse cinsel nesnelere yanında tutmak için bir güdü edindi; çaresiz yavrusundan ayrılmak istemeyen dişi ise kendilerinin yararı için daha güçlü olan erkeğin yanında kalmak zorundaydı. Bu ilkel ailede uygarlığın bir temel yönü hala yoktu. Onun başının, babanın, keyfi istenci kısıtlanmamıştı. Totem ve Tabu'da bu aileden onu izleyen erkek kardeşler takımı halinde komünal yaşam evresine götüren yolu göstermeye çalışmıştım. Babalarının üstesinden gelmekle, oğullar bir birliğin tek bir bireyden daha güçlü olduğunu keşfetmişlerdi. Totemci kültür, oğulların yeni durumu korumak için birbirlerine dayatmak zorunda oldukları kısıtlamalara dayanır. Tabu töreleri ik "doğru" ya da "yasa"ydı. Bu nedenle insanoğlunun komünal yaşamının iki katlı bir kuruluşu vardı: dışsal gereklilik tarafından yaratılmış çalışma zorlantısı ve erkeği cinsel nesnesinden -kadın- kadını da kendisinin bir kesiminden, kendisinden ayrılmış olandan -çocuğundan- yoksun kalmaya isteksiz kılan aşkın gücü. Eros ve Ananke [Aşk ve Gereksinim] insan uygarlığının da ana babası haline gelmişlerdi. Uygarlığın ilk sonucu, oldukça çok sayıda insanın bile şimdi bir topluluk içinde bir arada yaşayabilmesiydi.

Kokusal uyarıların azalması, insanın kendisini zeminden yükseltmesi, dik bir biçimde yürümeye başlamasının bir sonucu gibi görünmektedir; bu, daha önce saklı olan cinsel organlarını görünür ve korunması gerekli hale getirmiş ve böylece utanma duygusunu kışkırtmıştı. ... Yazgısal uygarlık süreci böylece insanın dik bir duruşu benimsemesiyle başlamıştı. ... Temizliğe yönelik bir yüreklendirme duygusal algılar için kabul edilemez hale gelmiş olan dışkılardan kurtulma isteğinden köken almıştır. ... İnsanın hayvanlar alemindeki en sadık arkadaşının -köpek- adını bir sövgü sözcüğü olarak kullanması eğer bu' yaratık iki özelliği nedeniyle onun aşağılamasını hak etmeseydi anlaşılmaz olurdu:

egemen duyusu koku alma olan v e dışkıdan hiç dehşete kapılmayan bir hayvan olması ve cinsel işlevlerinden utanmaması.

İnsan için dik bir duruş ve koku duyusunun değerinin azalması varsayımıyla sadece anal erotizmi değil tüm cinselliği bir organik bastırma kurbanı olma tehdidi altına girmiştir; öyle ki o zamandan beri cinsel işlevine, daha fazla sorumlu olamayacak, onun tam doyumunu önleyen ve onu cinsel amaçtan yüceltmelere ve libidinal yer değiştirmelerine zorlayan bir tiksinti eşlik etmiştir. ... Tüm nevrozikler ve çoğu başkaları ... "idrarla gaita arasında doğarız" olgusuna kızarlar. Cinsel organlar da çoğu insanın katlanamadığı ve onlar için cinsel ilişkiyi bozan güçlü koku duyuları ortaya çıkarırlar.

Dahası kadınlar -şu başlangıçta aşklarının istemleriyle uygarlığın temellerini atan kadınlar- kısa sürede uygarlıkla zıtlar ve yavaşlatıcı ve alıkoyucu etkilerini sergilerler. Kadınlar ailenin ve cinsel yaşamın ilgilerini temsil ederler. Uygarlık ise giderek artan biçimde erkeklerin işi haline gelir, bu onları daha da zor görevlerle yüzleştirir ve kadınların daha az yetenekli oldukları içgüdüsel yüceltmeleri gerçekleştirmeye zorlar. Bir adamın emrinde sınırsız miktarlarda ruhsal enerji olmadığı için görevlerini libidosunda elverişli bir dağılımla gerçekleştirmek zorundadır. Kültürel amaçlar için kullandıklarını büyük ölçüde kadınlardan ve cinsel yaşamdan geri çeker. Erkeklerle sürekli birlikteliği ve onlarla ilişkilere bağımlılığı onu bir koca ve bir baba olarak görevlerine yabancılaştırır bile. Böylece kadın kendini uygarlığın istemleri tarafından zorla geri plana itilmiş hisseder ve uygarlığa karşı düşmanca bir tutum benimser.

Ama yasadışı olmaktan muaf tutulmuş heteroseksüel cinsel organsal aşk yasallık ve tek eşlilikte ısrar edilerek daha ileri kısıtlamalara uğratılmıştır. Günümüz uygarlığı, cinsel ilişkilere yalnızca bir adamla bir kadın arasında tek bir çözülmez bağ olması halinde izin vereceğini ve cinselliğin kendi içinde bir haz kaynağı olmasını istemediğini ve de şu an için insan türünün üremesi için yerine geçecek bir yöntem olmadığından ona hoşgörü gösterdiğini ortaya koyar.

V

Ruh çözümsel çalışma, nevrozik diye bilinen insanların katlanamadıkları şeyin kesinlikle cinsel hayatın bu engellemeleri olduğunu bize göstermiştir. ... Uygarlık cinsel doyum dışında başka özveriler de ister.

Benim sevgim benim için düşünmeden savurup atmamam gereken değerli bir şeydir. Bana gerçekleştirilmesi için bazı özverilerde bulunmaya hazır olmam gereken görevler dayatır. Birini seversem aynı biçimde o da bunu hak etmelidir. ... O beni ondaki kendimi sevebileceğim kadar önemli biçimlerde beğenirse sevgiyi hak eder ve de o kendi benliğimin ülküsünü sevebileceğim kadar benden daha mükemmel olursa sevgiyi hak eder. ... Ama eğer bir yabancıysa ve kendisinin herhangi bir değeriyle ya da benim duygusal yaşamım için daha önceden edindiği herhangi bir önemle beni çekemiyorsa benim için onu sevmek zor olacaktır. Aslında seversem yanlış olacaktır çünkü benim sevgim kendi insanlarımla tümü için benim onları yeğleyişimin bir işaretidir ve eğer bir yabancıyı onlarla eşit değere getirirsem bu onlara karşı haksızlık olur.

Uygarlık, kötü olmaya artı prim vermektedir.

Tüm bunların arkasındaki, insanların tanımamaya bu denli hazır olduğu hakikat ögesi insanların sevilmek isteyen kibar yaratıklar değil, en fazla kendilerine saldırılırsa kendilerini koruyabilen, hatta tam tersine doğuştan gelen içgüdüsel yapıları içinde, güçlü bir saldırganlık payının hesaba katılması gereken yaratıklar olduklarıdır. Bunun sonucunda komşuları onlar için yalnızca potansiyel bir yardımcı ya da cinsel nesne değil aynı zamanda onları saldırganlıklarını üzerinde doyurmaya, onun iş gücünü karşılıksız olarak sömürmeye, onu cinsel olarak onun onayı, olmaksızın kullanmaya, malvarlığına saldırmaya, onu aşağılamaya, ona acı vermeye, işkence etmeye ve öldürmeye kışkırtan biridir. **Homo hominī lupus** (insan insanın kurdudur-Plautus).

Kendimizde, keşfedebildiğimiz ve haklı olarak başkalarında bulunduğunu varsaydığımız bu saldırganlık eğiliminin varlığı komşuyla ilişkimizi bozan ve uygarlığı böylesine yüksek bir enerji harcamaya zorlayan etmendir. ... Ortak çalışma çıkarı onu bir arada tutamaz. İçgüdüsel tutkular ussal ilgilerden daha güçlüdür. Uygarlık, insanın saldırgan içgüdülerine sınırlamalar koymak ve onun dışavurumlarını tepki oluşturmalarla kontrol altında tutmak için en üst düzeyde çaba harcamak zorundadır. Dolayısıyla insanları özdeşleşmelere ve amacına ket vurulmuş aşk ilişkilerine kışkırtmanın, yani cinsel yaşamı kısıtlamanın ve de ülkünün insanın komşusunu kendisi kadar sevmesi yolundaki emrin - insanın kökündeki doğasına başka hiçbir şeyin bu denli zıt olmadığı olgusuyla gerçekten haklılık kazanan bir emir- nedeni budur. ... Ama karşıtlığın düşmanlık olması gerekmez, yalnızca kötüye kullanılabilir ve düşmanlığa fırsat yaratır.

Komünistler bizi kötülüklerimizden kurtarmanın yolunu bulmuş olduklarına inanırlar. Onlara göre insan tümüyle iyidir ve komşusuna karşı iyi niyetlidir ama özel mülkiyet kurumu onun doğasını yozlaştırmıştır. Özel servetin sahipliği bireye güç verir ve bu güçle onu komşusuna karşı kötü davranmaya kışkırtır; oysa mülkiyetten arındırılmış insan kendisini ezene karşı düşmanlığını ayaklandıracaktır. Eğer özel mülkiyet yok edilebilseydi tüm malvarlığı ortak olsaydı herkes onu paylaşmanın tadını çıkarabilseydi insanların arasında kötü niyet ve düşmanlık yok olurdu. Herkesin gereksinimi doyurulacağı için kimsenin bir başkasını düşmanı sayması için herhangi bir nedeni olmazdı; herkes gerekli olan işi istekle gerçekleştirirdi. ... Ama sistemin dayandığı ruhbilimsel öncüllerin savunulmaz bir yanılsama olduğunu ayırt edebilirim. Özetle mülkiyeti kaldırarak insanın saldırganlık sevgisini aygıtlarından birinden yoksun bırakmış oluruz, kesinlikle güçlü ama en güçlü olmayan aygıttan; ama ne saldırganlık tarafından kötüye kullanılan güç ve etkide ne de onun doğasında herhangi bir değişiklik yapmış olmayız. Saldırganlık mülkiyet tarafından yaratılmamıştır. Mülkiyetin henüz pek az olduğu ilkel zamanlarda neredeyse sınırsızca hüküm sürmüştür ve bellek odasında mülkiyet henüz ilksel, anal biçimini almadan önce de kendisini gösterir; insanlar arasındaki her tür sevecenlik ve aşk ilişkisinin temelini oluşturur (belki de bunun tek istisnası annenin oğluyla olan ilişkisidir). Maddi zenginlik üzerindeki kişisel hakları ortadan kaldırsak bile cinsel ilişkiler alanındaki, başka açılardan eşit olabilen insanlar arasında en güçlü beğenmezlik ve şiddetli düşmanlık kaynağı olabilen ayrıcalık devam edecektir.

İnsanlar için bu saldırganlık eğiliminin doyumundan vazgeçmek kolay değildir. Onsuz kendilerini rahat hissetmezler. ... Kayda değer sayıda insanı sevgide birbirine bağlamak her zaman olasıdır yeter ki geriye onların saldırganlıklarının gösterilerini alacak kadar başka insanlar da kalsın. ... Bu açıdan her yere dağılmış Yahudi halkı, ev sahipleri olan ülkelerin uygarlıklarına çok yararlı hizmetler sunmuştur; ama ne yazık ki Orta Çağ'daki

tüm Yahudi soykırımları o dönemi Hıristiyan üyeleri için daha barışçıl ve güvenli kılmaya yetmemiştir. Bir kez Havari Paul insanlar arasındaki evrensel sevgiyi kendi Hıristiyan topluluğunun temeli olarak ortaya koyunca, Hıristiyan aleminde, dışarıda kalanlara yönelik aşırı bir hoşgörüsüzlük kaçınılmaz hale gelmiştir. ... Alman dünya egemenliği düşünün tamamlayıcısı olarak Yahudi düşmanlığını gereksinmesi de anlaşılabilir bir rastlantı değildir.

Eğer uygarlık insanın yalnızca cinselliğine değil saldırganlığına da böylesine büyük özverilerde bulunmayı dayatıyorsa insanın bu uygarlıkta mutlu olmasının neden zor olduğunu daha iyi anlayabiliriz. Uygar insan mutluluk olasılıklarının bir kesimini bir güvenlik kesimiyle değiş tokuş etmiştir. Ancak şunu unutmamalıyız ki ilksel ailede yalnızca ailenin başı bu içgüdüsel özgürlükten yararlanmıştır; geri kalanlar kölece bir baskılanma altında yaşamışlardır.

VI

Schiller'in bir deyişini aldım: "dünyayı devindiren açlık ve aşktır." Açlık bireyi korumayı amaçlayan içgüdüleri temsil etmek üzere alınabilirdi; oysa aşk nesnelere peşinde çabalar ve temel işlevi doğanın tüm yöntemleriyle desteklendiği gibi türü korumaktır. Böylece başlangıçta ego içgüdüleriyle nesne içgüdüleri birbiriyle karşılaştı. İkincinin ve yalnızca ikincinin enerjisini belirtmek için "libido" terimini ortaya attım. Böylece karşı sav ego içgüdüleriyle bir nesneye yöneltilen "libidinal" sevgi (en geniş anlamıyla) içgüdüleri arasındaydı. ... Nevroz, kendini koruma çıkarı ile libidonun istemleri arasındaki bir savaşımın, egonun ağır ıstıraplar ve vazgeçmeler uğruna utku kazandığı bir savaşımın, sonucu sayıldı.

İleriye doğru belirleyici adım, narsisizm kavramının getirilmesi –yani egonun kendisinin libidoyla yüklenmiş olduğunun, egonun aslında libidonun başlangıçtaki yuvası olduğu ve bir ölçüde onun karargahı olarak kaldığının keşfi. Bu narsisistik libido nesnelere döner ve böylece nesne libidosu haline gelir ve de tekrar narsisistik libidoya geri dönebilir. Narsisizm kavramı zedelenme nevrozlarının ve psikozlarının sınırındaki çoğu bozuklukların ve de bizzat psikozların çözümsel olarak kavranmasına olanak vermiştir.

Sadizm ve mazoşizmde her zaman önümüzde erotizmle güçlü biçimde alışım yapmış içgüdü'nün (içe yönelmiş ya da dışa yönelmiş) gösterilerini görmüşüzdür ama erotik olmayan saldırganlık ve yıkıcılığın her yerde bulunuşunu nasıl göz ardı edebildiğimizi ve yaşam yorumumuzda hak ettiği yeri vermeyebildiğimizi artık anlayamam. (Yıkım arzusu içe yöneltildiğinde büyük ölçüde algımızı atlatır - kuşkusuz biraz erotizme katılmadıkça).

Şimdiki bakış açımız libidonun hem içgüdüsel gösteride bir paya sahip olduğu ama o gösterideki her şeyin libido olmadığı biçiminde kabaca ifade edilebilir.

Tüm aşağıdakilerde saldırganlık eğiliminin insanda özgün, kendini besleyen içgüdüsel bir yatkınlık olduğu bakış açısını benimsedim ve onun uygarlık için en büyük engeli oluşturduğu görüşüme geri döndüm. Bu sorgulamanın gidişinde bir noktada uygarlığın insanlığın başına gelen özel bir süreç olduğu düşüncesine yönlendirildim ve hala bu düşüncenin etkisi altındayım. Şimdi uygarlığın, amacı tek tek insan bireylerini bir araya getirmek ve bundan sonra aileleri, sonra ırkları, halkları, ulusları tek büyük bir birlikte,

insanlık birliğinde birleştirmek olan Eros'un hizmetinde olduğunu ekleyebilirim. ... Tek başına gereksinim, birlikte çalışmanın avantajı, onları bir arada tutmayacaktır. Ama insanın doğal saldırgan içgüdü, her birinin tümüne ve tümünün her birine düşmanlığı uygarlığın bu programına karşı gelir. Bu saldırgan içgüdü, Eros'un yanında bulduğumuz ve onunla dünya egemenliğini paylaşan ölüm içgüdüünün türevi ve ana temsil cisidir. ... Eros ile Ölüm arasındaki yaşam iç güdüsüyle yıkım içgüdüü arasındaki savaşı temsil ediyor olsa gerek, tıpkı insan türünün içinde olduğu gibi. Bu savaşım tüm yaşamın temelde ibaret olduğu şeydir ve uygarlığın evrimi bu nedenle basitçe insan türünün yaşam için savaşı diye betimlenebilir. Ve bebek bakıcılarımızın cennete ilişkin ninnileriyle yatıştırmaya çalıştıkları bu devler savaşdır.

VII

Neden akrabalarımız olan hayvanlar böyle herhangi bir kültürel savaşım sergilemezler? Bilmiyoruz. Çok olasıdır ki bazıları -arılar, karıncalar, tahta kurtları- Devlet kurumlaşmalarına, bugün hayran olduğumuz işlevlerin dağılımı ve birey üzerindeki kısıtlamalara ulaşmadan önce binlerce yıl çabalamışlardır. Bu hayvan Devletlerinden herhangi birinde ya da onlardan birinde herhangi bir bireye atanan rolde mutlu olacağımızı düşünemeyeceğimizi kendi duygularımızdan bilmemiz şu andaki konumumuzun bir göstergesidir.

Bir başka soru bizi daha yakından ilgilendirir. Saldırganlık arzusunu zararsız hale getirmek için onun içinde neler olup bitmektedir? ... Saldırganlığı içe alınmış, içselleştirilmiştir; aslında o, geriye geldiği yere gönderilmiştir –yani kendi egosuna yöneltmiştir. Orada kendisini egonun geri kalanına karşı süper ego olarak örgütleyen ve şimdi "vicdan" adı altında, egoya karşı onun diğer, dışsal bireyler üzerinde doyurmaktan hoşlandığı acımasız saldırganlığı eyleme sokan bir ego kesimi tarafından ele geçirilir. Acımasız süper ego ile buna muhatap olan ego arasındaki gerilim bizim tarafımızdan suçluluk duygusu diye adlandırılır: kendini bir cezalandırılma gereksinimi olarak dışa vurur.

Kökensel, sanki doğal bir iyiyi kötünden ayırma yeteneğinin varlığını reddedebiliriz. Kötü olan sıklıkla ego için hiç de zedeleyici ya da tehlikeli olan değildir, tersine ego için arzu edilebilir ya da zevkli bir şey de olabilir. Bu nedenle burada dışsal bir etki söz konusu olsa gerek ve de neyin iyi neyin kötü olduğuna da o karar vermektedir. Bir kişinin kendi duyguları onu bu yolu tutmaya yöneltmeyeceği için bu dışsal etkiye boyun eğmesine yol açan bir güdü olmalıdır. Böyle bir güdü onun çaresizliğinde ve başkalarına bağımlılığında kolayca keşfedilebilir ve en iyi sevgi yitimi korkusu olarak gösterilebilir. ... Bu nedenle başlangıçta kötü olan insanı sevgi yitimiyle tehdit eden neyse odur. Bu yitim korkusu yüzünden insan ondan kaçınmalıdır. Bu da insanın kötü olan şeyi yapmış olmasıyla yalnızca yapmaya niyetlenmiş olması arasında pek az fark olmasının nedenidir. Her iki durumda da tehlike yalnızca otorite onu keşfederse ve keşfettiği zaman ortaya çıkar ve her iki durumda da otoritenin davranışı aynı biçimde olacaktır.

Yalnızca bir süper ego oluşması yoluyla otorite içselleştirildiğinde büyük bir değişiklik ortaya çıkar. Vicdan görüngüleri o zaman yüksek bir evreye ulaşır. Aslında o ana dek bir vicdandan ya da suçluluk duygusundan söz etmememiz gerekir. Bu noktada ise öğrenilme korkusu sona erer; dahası, kötü bir şeyi yapmakla yapmayı istemek arasındaki ayırım tümüyle yok olur çünkü süper egodan hiçbir şey gizlenemez,

düşünceler bile. ... Süper ego günahkar egoya aynı anksiyete duygusuyla eziyet eder ve dış dünya tarafından cezalandırılmasına da göz-kulak olur.

Gelişimin bu ikinci evresinde vicdan, ilk evrede bulunmayan ve artık hesaba katılması kolay olmayan bir gariplik sergiler. Çünkü insan ne denli erdemliyse vicdanın davranışı o denli ciddi ve güvenilmezdir; öyle ki uç noktada en kötü günahkarlar olarak kendilerinden yakınlardan tam da azizliği en ileri noktaya götüren insanlardır. ... İyi bilindiği üzere baştan çıkartmalar yalnızca sürekli engellenmeler tarafından arttırılır, oysa içgüdülerin ara sıra doyurulmaları onların hiç değilse o an için azalmalarını sağlar. Sorunlarla dolu ahlak alanı bize bir başka olgu sunar: yani şanssızlığın -yani dış engellenmelerin- süper ego içindeki vicdanın gücünü ne denli arttırdığını. Bir adamın işleri iyi giderken vicdanı yumuşaktır ve egonun her şeyi yapmasına izin verir ama şanssızlık üzerine abandığında ruhunu araştırır günahkarlığını fark eder, vicdanının istemlerini arttırır, kendine yoksunluklar dayatır ve kendini kefaretle cezalandırır. Tüm insanlar böyle davranmışlardır ve hala davranmaktadırlar.

İsrail halkı kendilerinin Tanrının gözde çocuğu olduklarına inanırlar ve ulu Baba bu halinin üzerine şanssızlıkları arka arkaya yağmur gibi yağdırdığında onun kendileriyle ilişkileri konusundaki inançlarını hiç sarsmadılar ya da onun gücünü veya haklılığını sorgulamadılar. Bunun yerine günahkarlıklarını onların önüne seren peygamberler ürettiler ve suçluluk duygularından dinlerinin aşırı katı emirlerini yarattılar. İlkel bir insanın ne denli farklı davrandığı dikkate değer. Bir şanssızlığa uğrarsa laneti kendine değil görevini yerine getirmediği belli olan fetişine yöneltir ve kendini cezalandıracağına onu pataklar.

Böylece suçluluk duygusunun iki kökenini biliyoruz: bir otoritenin korkusundan türeyen biri ve daha sonra süper ego korkusundan türeyen diğeri. Birincisi içgüdüsel doyumlardan bir vazgeçme üzerinde ısrar eder; ikincisi, bunu yaptıktan başka, ceza için de baskı yapar, çünkü yasaklanmış isteklerin süregitmesi süper egodan gizlenemez. ... Başlangıçta içgüdüden vazgeçilmesi bir dış otoriteden korkunun sonucuydu: insan doyumlarından birinin sevgisini yitirmemek için vazgeçiyordu. Eğer insan bu vazgeçmeyi gerçekleştirirse sanki otoriteyi durdurmuş olur ve hiçbir suçluluk duygusu kalmaz. Ama süper ego korkusuyla olanda durum farklıdır. Burada içgüdüsel vazgeçme yetmez çünkü istek sebat eder ve süper egodan gizlenemez. Böylece yapılmış olan vazgeçmeye karşın bir suçluluk duygusu ortaya çıkar. Bu, bir üst-ben'in ortaya çıkmasında ya da bir bilincin oluşmasında büyük bir engeldir. İçgüdü'nün reddedilmesi artık özgürleştirici bir etki oluşturmaz; erdemli öz-denetim artık sevgi güvencesiyle ödüllendirilmez. Tehdit edici bir dışsal mutsuzluk -sevgi yitimi ve dış otorite kesiminde cezalandırılma- kalıcı bir içsel mutsuzlukla, suçluluk duygusunun gerilimiyle değiş tokuş edilmiştir.

O zaman zamandizinsel akış aşağıdaki gibi olacaktır. Önce dış otoritenin saldırganlığı korkusu yüzünden içgüdüden vazgeçme yer alır. (Doğal olarak bu, sevgiyi yitirme korkusunun ulaştığı miktardadır çünkü sevgi, cezalandırıcı saldırganlığa karşı bir korumadır.) Bundan sonra bir içsel otoritenin inşası gelir ve içgüdüden vazgeçilmesi onun korkusu sayesinde - vicdan korkusu sayesinde. Bu ikinci konumda kötü niyetler kötü eylemlerle eşitlenir ve böylece bir suçluluk duygusu ve cezalandırılma gereksinimi ortaya çıkar. Vicdanın saldırganlığı otoritenin saldırganlığını devam ettirir. Bu düşünce bizim konunun neden bu denli karmaşık ve karanlık görünmek zorunda olduğunu

anlamamıza olanak veren türden bir düşüncedir, çünkü bize vicdanın (ya da daha doğrusu sonradan vicdan haline gelen anksiyetenin) aslında başlangıçta içgüdüden vazgeçmenin nedeni olduğunu ama sonradan ilişkinin tersine döndüğünü söyler. İçgüdüden her vazgeçiş şimdi vicdanın dinamik bir kaynağı haline gelir ve her yeni vazgeçiş vicdanın katılığını ve hoşgörüsüzlüğünü arttırır. Eğer onu vicdanın kökeninin tarihi hakkında daha önceden bildiklerimizle kaynaştırabilseydik vicdanın içgüdüden vazgeçişin sonucu olduğu ya da (bize dışarıdan dayatılan) içgüdüsel vazgeçişin sonradan daha ileri içgüdüsel vazgeçiş isteyen vicdanı yarattığı biçimindeki paradoksal ifadeleri savunmaya kısırlı olacaktık.

Çocukta, kendisinden istenen içgüdüsel yoksunluğun türü ne olursa olsun onu ilk, ama yine de en önemli doyumlarını almaktan alıkoyan otoriteye karşı kayda değer miktarda saldırganlık gelişmiş olsa gerek; ama bu öç alıcı saldırganlığın doyumundan vazgeçmek zorundadır. Bu ekonomik olarak zor koşullardan çıkmanın yolunu bildik düzeneklerle bulur. Özdeşleşme yoluyla saldırılmayan otoriteyi kendi içine alır. Otorite, şimdi onun süper egosuna dönüşmüştür ve bir çocuğun ona karşı uygulamaktan hoşlanacağı tüm saldırganlığı sahiplenmeye girişir. Çocuğun egosu kendini bu şekilde aşağılanmış otoritenin -babanın- mutsuz rolüyle hoşnut etmek zorundadır. Burada çok sık olduğu üzere [gerçek] konum tersine dönmüştür: "Eğer ben baba olsaydım sen de çocuk, sana çok kötü davranırdım." Süper ego ile ego arasındaki ilişki, henüz bölünmemiş ego ile dış nesne arasındaki gerçek ilişkilerin bir istekle çarpıtılmış bir geriye dönüşüdür. Bu da tipiktir. ... Eğer bu doğruysa başlangıçta vicdanın bir saldırgan itkinin baskılanmasından doğduğunu ve sonradan aynı türden yeni baskılamalarla pekiştirildiğini haklı olarak öne sürebiliriz.

Çünkü çocuğun öç alıcı saldırganlığı kısmen babasından beklediği cezalandırıcı saldırganlığın miktarı tarafından belirlenecektir. Ancak deneyimler göstermiştir ki bir çocuğun geliştirdiği süper egonun sertliği hiçbir biçimde kendisinin karşılaştığı davranışın sertliğiyle denk değildir. Birincinin sertliği ikinciden bağımsız gibi görünmektedir. Çok yumuşak biçimde yetiştirilmiş bir çocuk çok katı bir vicdan edinebilir. Süper ego oluşumunda ve bir vicdanın ortaya çıkışında doğuştan yapısal etmenlerle gerçek çevrenin etkileri birlikte davranırlar.

İnsanın suçluluk duygusunun Oidipus karmaşasından türediği ve bir araya gelmiş oğlan kardeşler tarafından babanın öldürülmesinde edinildiği varsayımından vazgeçemeyiz. O olayda bir saldırganlık eylemi baskılanmamış, tam tersine gerçekleştirilmiştir ama bu, çocukta baskılanmasının onun suçluluk duygusunun kaynağı olduğu varsayılan saldırganlık eyleminin aynıdır.

Aşırı yumuşak ve hoşgörülü baba, çocukların aşırı katı bir süper ego geliştirmelerinin nedenidir çünkü aldıkları sevginin etkisiyle saldırganlıklarını içe döndürmekten başka çıkış bulamazlar. Sevgisiz büyütülmüş suçlu çocukta ego ile süper ego arasındaki gerilim yoktur ve tüm saldırganlıkları dışa yöneltilebilir. Bu nedenle varolduğu varsayılabilecek yapısal bir etmenin dışında katı vicdanın şu iki etmenin ortak işleminden doğduğu söylenebilir: saldırganlığı serbest bırakan içgüdü engellenmesi ve saldırganlığı içe yöneltip onu süper egoya devreden sevilme yaşantısı.

İnsan kötü bir şey yapmaya kalkıştığında ve o kötü şey yüzünden suçluluk duyduğunda duyguya pişmanlık demek daha doğru olur. O yalnızca gerçekleştirilmiş bir eylemle ilişkilidir ve doğal olarak eylem gerçekleşmeden önce var olan bir vicdanı -suçluluk duyumsamaya hazır oluşu- ön görür. Bu türden bir pişmanlık bu nedenle genelde suçluluk duygusunun kökenini keşfetmede bize hiç yardımcı olmaz. Gündelik olaylarda olup biten genellikle şudur: bir içgüdüsel gereksinim sonuçta gücü sınırlı olan vicdana karşın doyuma ulaşacak derecede güç edinir ve doyurulması sayesinde gereksinimin doğal zayıflamasıyla önceki güçler dengesi yeniden kurulur.

Ama eğer insanın suçluluk duygusu ilksel babanın öldürülmesine dek geriye gidiyorsa o yine de bir "pişmanlık" olgusudur. ... Bu pişmanlık babaya yönelik baştan beri var olan çifte değerli duyguların bir sonucudur. Oğulları ondan nefret ettiler ama onu sevdiler de. Saldırganlık eylemiyle nefretleri doyurulduktan sonra sevgileri eylemden duydukları pişmanlıkta öne çıktı. Babayla özdeşleşmeyle süper egoyu kurdu; bu öğeye sanki ona karşı işlenen saldırganlık eyleminin cezası olarak babanın gücünü verdi ve o da eylemin yinelenmesini önlemeyi amaçlayan kısıtlamaları yarattı. ... Şimdi sanırım en sonunda iki şeyi mükemmel bir açıklıkta kavrayabiliriz: vicdanın kökeninde sevginin oynadığı rolü ve suçluluk duygusunun ölümcül kaçınılmazlığı. İnsanın babasını öldürmüş olması ya da bunu yapmaktan kaçınması böylece gerçekten belirleyici değildir. Her iki durumda da insan suçluluk duyacaktır çünkü suçluluk duygusu çifte değerliliğin yol açtığı bir çatışmanın, Eros ile yıkım ya da ölüm içgüdüleri arasındaki ebedi savaşımın bir ifadesidir. Bu çatışma insanlar birlikte yaşama göreviyle yüz yüze gelir gelmez başlar. Topluluk aile dışında hiçbir biçimi kabul etmediği sürece çatışma kendini Oidipus çatışması biçiminde dışa vurmaya, vicdanı kurmak ve ilk suçluluk duygusunu yaratmak zorundadır.

VIII

Suçluluk duygusunu uygarlığın gelişiminin en önemli problemi olarak sunma ve uygarlıkta ilerlemek için ödediğimiz fiyatın suçluluk duygusunun yükselmesiyle bir mutluluk yitimi olduğunu göstermek niyetime tam anlamıyla uygundur.

Anksiyete her zaman bir yerlerde ya da her belirtinin arkasında vardır ama bir an tüm bilinci gürültülü biçimde ele geçirir oysa başka bir anda kendini o denli iyi gizler ki biz bilinçdışı anksiyeteden ya da ilk örnekte anksiyete basit bir duygu olduğu için ruhbilimsel olarak daha bir vicdan rahatlığı istiyorsak anksiyete olasılıklarından söz etmemiz gerekir. Dolayısıyla uygarlık tarafından üretilen suçluluk duygusunun hiç de böyle algılanmadığı ve büyük ölçüde bilinçdışı olarak kaldığı ya da bir tür *malaise*, insanların başka güdülenmeler aradığı bir doyumsuzluk olarak görüldüğü çok akla yakındır. Dinler her nasılsa uygarlıkta bir suçluluk duygusunun oynadığı rolü göz ardı etmemişlerdir. Dahası ... insanoğlunu günah dedikleri bu suçluluk duygusundan kurtaracaklarını iddia etmişlerdir.

Büyük önemi olmayabilse de "süper ego," "Vicdan," "suçluluk duygusu," "cezalandırılma gereksinimi" ve "pişmanlık" gibi sıklıkla çok gevşek bir biçimde ve birbirinin yerine kullandığımız birkaç sözcüğün anlamını aydınlatmak gereksiz olmayabilir. Onların tümü de aynı olayların anlatımıyla ilişkilidir ama değişik yönlerini vurgularlar. Süper ego bizim tarafımızdan önerilmiş bir öğedir, vicdan başka işlevler arasında bizim süper egoya yüklediğimiz bir işlevdir. Bu işlev egonun eylemleri ve niyetlerine göz kulak olmak ve bir sansür uygulayarak onları yargılamaktır. Suçluluk duygusu, süper egonun acımasızlığı,

böylece vicdanın katılığıyla aynı şeydir. Egonun kendi çabalarıyla süper egonun istemleri arasındaki gerilimi değerlendirmesi onun bu şekilde göz kulak olduğunu algılamasıdır. Bu eleştirel öğeden korku (tüm ilişkinin temelinde bulunan korku), cezalandırılma gereksinimi, bir süper egonun etkisi altında mazoşistik hale gelmiş olan ego kesiminde içgüdüsel bir sergilemedir; yani o, egoda var olan, içsel yıkıma yönelik ve süper egoyla erotik bir bağlantı kurmak için kullanılan bir içgüdü kesimidir. ... Suçluluk duygusuna gelince onun süper egodan, dolayısıyla vicdandan da önce var olduğunu kabul etmemiz gerekir. Bu kez dışsal otoriteden korkunun ani ifadesi, ego ile bu otorite arasındaki gerilimin ayrımsanmasıdır. Otoritenin sevgisine gereksinim ile ket vurulması saldırganlık eğilimini üreten içgüdüsel doyum arzusu arasındaki çatışmanın doğrudan türevidir. ... Pişmanlık bir suçluluk duygusu olgusunda egonun tepkisi için genel bir terimdir. ... Kendisi bir cezadır ve cezalandırılma gereksinimini içerebilir. Böylece pişmanlık da vicdandan eski olabilir.

İçsel otoritenin, süper egonun kurulması durumu kökten biçimde değiştirdi. Bundan önce suçluluk duygusu pişmanlıkla aynı zamana denk geliyordu. (Bu arada "pişmanlık" teriminin bir saldırganlık eyleminin gerçekleştirilmesinden sonraki tepki için kullanılması gerektiğini söyleyebiliriz.) Bundan sonra süper egonun her şeyi bilmesi sayesinde niyetlenen saldırganlık ile gerçekleştirilen saldırganlık arasındaki fark, gücünü yitirir. Bundan sonra bir suçluluk duygusu yalnızca gerçekten gerçekleştirilmiş bir saldırganlık eylemi tarafından (tüm dünyanın bildiği gibi) üretilmez, niyetlenen bir eylem tarafından da üretilir (ruhçümlemesinin keşfettiği üzere).

İkinci çelişki süper egoya bahşedildiğini varsaydığımız saldırgan enerjiye ilişkindir. Bir görüşe göre bu enerji yalnızca dış otoritenin cezalandırıcı enerjisini sürdürür ve onu zihnin içinde canlı tutar; oysa başka bir görüşe göre tersine o, insanın kendi kullanılmamış ve şimdi ket vurucu otoriteye yöneltilen saldırgan enerjisinden ibarettir. ... Temel ve ortak etmen olarak kalan şey her olguda bizim içe doğru yer değiştirmiş saldırganlıkla uğraştığımızdı.

En yeni çözümsel literatürde, herhangi bir türden engellenmenin her hangi bir karşı gelinmiş içgüdüsel doyumun suçluluk duygusunda bir artışa yol açtığı ya da açabileceği düşüncesi için bir yeğleme öne sürülmüştür. Sanırım bunu yalnızca saldırgan içgüdülere uygularsak büyük kuramsal basitleştirme sağlayacağız ve bu varsayımın çelişen pek az şey bulunacaktır.

Öğrenmiş olduğumuz üzere, nevrotik belirtiler, özde, doyurulmamış cinsel isteklerin yerine geçen türünden doyumlarıdır. ... neredeyse her nevroz türünün bilinçdışı bir suçluluk duygusu kotası gizlediğini ve bunun belirtilerini bir ceza olarak kullanarak onları şiddetlendirdiğini şaşkınlık içinde keşfettik. ... İçgüdüsel bir eğilim bastırmaya uğradığında onun libidinal öğeleri belirtilere, saldırgan öğeleri ise bir suçluluk duygusuna dönüşür.

Başka bir biçimde söylenecek olursa bireyin gelişimi bize iki şiddetli arzu, genellikle "bencil" diye adlandırdığımız mutluluk arzusuyla "özgecil" diye adlandırdığımız başkalarıyla bir topluluk içinde bir araya gelme arzusu arasındaki etkileşimin bir ürünüymiş gibi görünmektedir. ... Bireysel gelişim sürecinde ana vurgu en çok bencil arzuya (ya da mutluluk arzusuna) yapılırsa oysa "Kültürel" diye tanımlanabilecek öteki arzu

genellikle heybetli kısıtlamalar rolüyle hoşnuttur. Ama uygarlık sürecinde durum farklıdır. Burada her şeyden önemli olan tek tek insanlardan bir birlik yaratma amacıdır. Mutluluk amacının hala orada olduğu doğrudur ama geri plana itilmiştir. Neredeyse büyük insan topluluğunun yaratılması sadece bireyin mutluluğuna hiç dikkat yöneltmezsen iyi biçimde başarılacakmış gibi görünür.

Tıpkı bir gezegenin kendi eksenini çevresinde döndüğü gibi merkezdeki bir cismin de çevresinde dolanması gibi insan bireyi de kendi yaşam çizgisini izlerken aynı zamanda insanlığın gelişim seyrinde de yer alır. Ama kör gözlerimize göklerdeki güçler asla değişmeyen bir düzende sabitlenmiş gibi görünür. ... Böylece iki arzu dakişisel mutluluk için olan arzuyla diğer insanoğullarıyla birleşmek için olan arzu da her bireyde birbiriyle savaşmak zorundadır ve böylece bireysel ve kültürel gelişme sürecinin de birbirine düşmanca bir karşı duruşu bulunması ve karşılıklı olarak bir alan kapma yarışında olmaları gerekir.

Kültürel süper ego ülkülerini geliştirmiş ve istemlerini oluşturmuştur. Bu istemler arasında insanoğullarının birbiriyle ilişkisiyle ilgili olanlar ahlak başlığı altında toplanır. İnsanlar her zaman ahlaka sanki onun özellikle önemli sonuçlar doğurmasını beklemiş gibi en büyük değeri vermişlerdir. ... Bu nedenle ahlak bir sağaltımsal girişim -süper egonun emriyle başka herhangi bir kültürel etkinlikle o güne dek gerçekleştirilememiş bir şeyleri gerçekleştirme çabasıdır. ... Nevroz araştırma ve sağaltımımızda bireyin süper egosundan iki yakınlıkta bulunmaya yöneltiliriz. Emirlerinin ve yasaklarının katılığı içinde egonun mutluluğunu pek az dert eder; o emir ve yasaklara boyun eğmeye karşı dirençleri -idin içgüdüsel gücünü [ilk planda] ve gerçek dış ortamdan sunulan zorlukları [ikinci planda]- pek az hesaba katar. Bunun sonucunda çok sık olarak, sağaltımsal amaçlarla, süper egoya karşı çıkmak ve onun istemlerini azaltmak zorunda kalırız. Kültürel süper egonun ahlaksal istemlerine de tümüyle aynı karşı çıkışlar yapılabilir. O da insanların zihinsel yapılarının gerçeğini pek az dert eder. Bir emir verir ve halkın buna boyun eğmesinin olanaklı olup olmadığını sormaz. Tersine insanın egosunun kendisinden istenen her şeyi yapabilecek ruhbilimsel yetenekte olduğunu, onun egosunun idi üzerinde sınırsız egemenliği bulunduğunu varsayar. Bu bir yanıltır ve normal insan diye bilinenlerde bile id belli sınırların ötesinde kontrol edilemez. Eğer bir insandan fazlası istenirse içinde bir isyan üretilecektir ya da bir nevroz veya mutsuz olacaktır. "Komşunu kendin gibi sev" emri insan saldırganlığına karşı en güçlü savunma ve kültürel süper egonun ruhbilimsel olmayan ilerlemesinin mükemmel bir örneğidir. Emrin gerçekleştirilmesi olanaksızdır; böylesine büyük bir sevgi enflasyonu yalnızca onun değerini düşürür, güçlüğü ortadan kaldırmaz. Uygarlık bunların hiçbirine aldırılmaz; yalnızca buyruğa uymak ne denli zorsa bunu yapmanın o denli övgüye değer olduğu konusunda bizi uyarır. ... Adlandırıldığı gibi "Doğal" ahlak burada kendisinin başkalarından daha iyi olduğunu düşünebilmenin narsistik doyumunu dışında hiçbir şey sunmaz. Bu noktada dine dayalı ahlak daha iyi bir sonraki yaşam vaatlerini sunar.

Eğer uygarlığın gelişmesi bireyin gelişmesiyle böyle kapsamlı bir benzerlik taşıyor ve aynı yöntemleri kullanıyorsa kültürel arzuların etkisi altında bazı uygarlıkların ya da uygarlığın bazı dönemlerinin -olasılıkla insanoğlunun uygarlığının tümünün- "nevrotik" bir hale gelmiş olduğu tanısını koymakta haklı olmaz mıyız?

Yalnızca bildiğim bir tek şey kesindi ve o da insanın değer yargılarının doğrudan doğruya mutluluk isteklerini izlediği idi – dolayısıyla bunların argümanlarla insanın yanlısamalarını destekleme çabaları olduğu. ... En temelde tümünün istediği avuntudur - en vahşi devrimciler bunu en erdemli inançlılardan daha az tutkuyla istemezler.

İnsan türü için yazgısal soru bana onların kültürel gelişimlerinin topluluk halinde yaşamalarının saldırganlık ve öz-yıkım gibi insan içgüdüleri tarafından bozulmasına egemen olmayı başarıp başaramayacağı ve ne ölçüde başarabileceğidir. Bu açıdan tam da günümüz özel bir ilgiyi hak etmektedir. İnsanlar doğanın güçleri üzerinde öylesine bir kontrol sağlamışlardı ki onların yardımıyla birbirlerini son insana kadar yok etmede hiç de güçlük çekmezlerdi. Bunu biliyorlar ve şu andaki huzursuzluk, mutsuzluk ve anksiyetelerinin büyük kısmı buradan geliyor.

NEDEN SAVAS? (1933 [1932]) (EINSTEIN ve FREUD)

Neden Savaş ?
30 Temmuz 1932

Sayın Profesör Freud,

Nasyonalist eğilimlerden arınmış biri olan ben, kişisel olarak, sorunun yüzeysel (yani yönetsel) yönüyle uğraşmanın basit bir yolunu görüyorum: uluslararası uzlaşmayla devletler arasında çıkan her çatışmayı yatıştırarak yasa koyucu ve yargılayıcı bir kurul oluşturmak. ... Bir kurul emrindeki, güçle orantılı olarak emirlerini zorlamada yetersiz kalacak, bu emirlerin yargı dışı baskılar tarafından saptırılmaya uğramasına eğilimli olacak bir insan kuruluşudur. Bu göz önüne almak zorunda olduğumuz bir olgu; yasa ve güç kaçınılmaz biçimde el ele gider ve topluluğun adalet ülküsüne saygıya zorlayacak etkin gücü olduğu sürece yasal kararlar topluluk tarafından istenen ülküsel adalete (bu emirler kimin adına ve ilgisiyle dile getirilirse getirilsin) giderek daha yaklaşırlar. ... Uluslararası güvenliğin aranması her ulus tarafından belli bir ölçüde eylem özgürlüğünden yani egemenliğinden koşulsuz vazgeçmeyi içerir ve başka hiçbir yolun böyle bir güvenliğe ulaştıramayacağı hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak kadar açıktır.

Her ulusta yönetici sınıfı niteleyen güç hırsı ulusal egemenliğin herhangi bir kısıtlanmasına düşmandır. Bu siyasal güç açlığı, esinlenmeleri salt çıkarıcı, ekonomik çizgide olan bir diğer grubun etkinliklerinin üzerini örtme alışkanlığındandır. Özellikle de aklında her ulusta etkin konumda olan, toplumsal düşüncelere ve sınırlamalara kayıtsız, savaşı silah imalatı ve satışı, basitçe kendi kişisel çıkarlarını koruyan ve otoritelerini pekiştiren bir fırsat sayan bireylerden oluşan küçük ama belirleyici grup var.

Bir başka soru hemen onu izler: bu küçük klik nasıl oluyor da savaşın yitimlerine ve acılarına katlanan çoğunluğun istencini kendi hırslarının hizmetine sokabiliyor? (Çoğunluk derken ırklarının en yüce çıkarlarını savunmaya hizmet etme ve saldırının en iyi savunma olduğu inancıyla savaşı meslek olarak seçmiş olan her rütbeden askeri dışlamıyorum.) Bu sorunun apaçık bir yanıtı azınlığın, şimdiki yönetici sınıfın, okulları, basını, genellikle

Kiliseyi de elinin altında bulundurduğu biçiminde olurdu. Bu ona kitlelerin duygularını örgütleyip yönlendirme ve onları kendisinin aleti haline getirme olanağı verir.

Bu aygıtlar nasıl olur da insanlarda yaşamlarını bile feda edecek kadar vahşi bir heveslilik uyarmayı başarabilir? Olası tek yanıt var. Çünkü insanın içinde bir nefret ve yıkım tutkusu var.

Ve böylece son sorumuza geliyoruz. İnsanın zihinsel evrimini onu nefret ve yıkıcılık psikozlarına karşı koruyacak biçimde kontrol etmek olanağı var mıdır? Burada asla kültürsüz denen kitleleri düşünmüyorum. Deneyimler göstermiştir ki bu felaket getirici toplu önerileri daha "Intelligentzia" getirmektedir çünkü entelektüeller güncel yaşamla hiçbir şekilde doğrudan ilişki içinde değildir; onunla daha çok yapay biçimde -basılı kağıtlar üzerinde- karşılaşır.

A. EINSTEIN

Eylül 1932

Sayın Profesör Einstein,

Başlangıçta, küçük bir insan hordasında [Freud "horda" terimini oldukça küçük gruplar için kullanır.] bir şeye kimin sahip olacağını ya da kimin istencinin üstün gelmesi gerektiğini belirleyen üstün kas gücüydü. Kas gücü kısa sürede aletlerin kullanımıyla tamamlandı ve aletler kas gücünün yerine geçti: galip daha iyi silahlara sahip olan ya da onları daha beceriklice kullandı. Silahların sahneye çıktığı andan başlayarak zeka üstünlüğü de kaba kas gücünün yerini almaya başlamıştı ama dövüşün temel amacı aynı kaldı - bir yanın ya da diğerinin kendisine uygulanan hasarla ve gücünün sakatlanmasıyla iddiasından ya da karşı çıkışından vazgeçmeye zorlanması gerekmektedir. Bu amaç en tam olarak eğer galip hasmını kalıcı olarak saf dışı ederse -yani onu öldürürse- gerçekleştirilirdi. Bunun iki avantajı vardı: karşılığını yenileyemezdi ve yazgısı diğerlerini onu izlemekten caydırırdı.

O halde olayların başlangıçtaki durumu şöyleydi: kim daha kudretliyse onun egemenliği - kaba şiddetin ya da zekayla desteklenmiş şiddetin egemenliği. ... Şiddetten hak ya da hukuka götüren bir yol bulunuyordu. Bu yol neydi? Benim inancıma göre tek bir yol vardı: tek bir bireyin üstün gücüyle zayıf olanların birliğinin rekabete girebileceği gerçeğinin yolu. Şiddet birlikle kırılabilirdi ve birleşenlerin gücü şimdi tek bireyin şiddetine karşı hukuku temsil etmekteydi. Böylece hakkın bir topluluğun kudreti olduğunu görüyoruz. O hala şiddettir, ona direnen herhangi bir bireye yönelmeye hazırdır; aynı yöntemlerle çalışır ve aynı amaçları izler. Tek gerçek fark egemen olanın artık bir bireyin değil topluluğun şiddeti olması gerçeğidir. ... Çoğunluğun birliği kararlı ve kalıcı olmalıdır. Eğer yalnızca tek bir egemen bireyle çarpışmak amacıyla bir araya gelse ve onun yenilmesinden sonra dağılsaydı hiçbir şey başarılamazdı. ... Topluluk kalıcı olarak sürmeli, örgütlenmeli, isyan riskini tahmin etmek üzere düzenlemeler getirmeli ve bu düzenlemelere -yasalara- saygı gösterildiğini görmek ve yasal şiddet eylemlerinin uygulanmasını denetlemek üzere otoriteler oluşturmalıdır. Böylesi bir çıkarlar topluluğunun ayrımsanması birleşmiş bir insanlar grubunun üyeleri arasında duygusal bağlar geliştirir- onun gücünün gerçek kaynağı olan topluluksal duygular.

Gücün, üyeleri arasındaki duygusal bağla bir arada tutulan daha büyük bir birliğe aktarılmasıyla şiddetin üstesinden gelinir.

Topluluk eşit derecede güçlü bireylerden oluştuğu sürece durum basittir. ... Ama böyle bir huzur devleti ancak kuramsal olarak tasarlanabilir. Gerçekte ta baştan topluluğun eşit olmayan güçte öğelerden -erkekler ve kadınlar, ana babalar ve çocuklar- oluşması ve kısa sürede, savaş ve fethin sonucunda, efendiler ve kölelere dönüşen galip ve mağlupları içermesi durumu karmaşılaştırır. Topluluğun adaleti o zaman onun içinde sağlanan eşit olmayan derecelerdeki gücün ifadesi haline gelir; yasalar yöneten üyeler tarafından ve onlar için yapılır ve vatandaşların haklarına pek az yer kalır. ... Belirli yöneticiler kendilerini herkese uygulanan yasakların üzerine çıkarma girişimlerinde bulunurlar -yani, geriye doğru, hukukun üstünlüğünden şiddetin üstünlüğüne gitmeye çalışırlar. İkinci olarak grubun baskılanmış üyeleri daha fazla güç edinmeye ve yasalarda tanınmış bu yöndeki her değişikliğe sahip olmaya sürekli bir çaba harcarlar-yani eşitliksiz adaletten ileriye, herkes için eşit adalete doğru baskı yaparlar. ... Bu durumda hak giderek kendini yeni güç dağılımına uydurur ya da daha sık olarak görüldüğü gibi, yönetici sınıf değişimi tanımaya isteksizdir, isyan ve iç savaş çıkar, hukuk geçici olarak askıya alınır ve şiddet yoluyla çözüm için yeni girişimlerde bulunulur, sonunda da yeni bir hukuk yönetimi kurulur. Hukukun değişiminin doğacağı ve dışavurumun her zaman barışçı olacağı bir başka kaynak da vardır: o, topluluğun üyelerinin kültürel değişimine dayanır.

Böylece çıkar çatışmalarının şiddetli çözümlerinden bir topluluk içinde bile kaçınılamayacağını görüyoruz. ... Fetih savaşları üzerine kapsamlı bir yargıda bulunulması olanaksızdır. Moğolların ve Türklerinki gibi bazıları kötülükten başka bir şey getirmemiştir. ... Savaşın, hevesle arzu edilen "sürekli" barışın kurulması için uygunsuz bir araç olmayabileceği kulağa çelişkili gibi gelebilir, çünkü savaş, içinde daha güçlü merkezi bir yönetimin daha sonraki savaşları olanaksız kıldığı daha büyük birlikler oluşturma gücündedir. Yine de bu amacı gerçekleştirmeyi başaramaz çünkü fethin sonuçları genellikle kısa ömürlüdür: yeni yaratılan birlikler bir kez daha dağılır, genellikle de şiddetle birlik haline getirilen kesimler arasında bir uyum olmadığı için.

Hukukun başlangıçta kaba şiddet olduğunu ve bugün bile şiddetin desteği olmadan bir şey yapamayacağını göz ardı edersek yanlış bir hesap yapmış olacağız.

Bizim hipotezimize göre, insan içgüdüleri yalnızca iki türdür: korumaya ve birleştirmeye çalışan içgüdüler -ki bunlara kesinlikle Platon'un Şölen'inde kullandığı "Eros" sözcüğü anlamında "erotik" ya da popüler "cinsellik" kavramının bilerek genişletilmesiyle "cinsel" içgüdüler diyoruz- ve de tahrip etmeye ve öldürmeye çalışan ve bizim saldırgan ya da yıkıcı içgüdüler olarak aynı gruba aldığımız içgüdüler.

Bu içgüdülerin hiçbiri diğerinden daha az temel değildir; yaşam görüngüleri her ikisinin de aynı zamana denk düşen ya da karşılıklı zıtlaşan eyleminden doğar. Şimdi sanki bir tür içgüdü pek de yalıtılmış olarak işlemiyor gibi görünmektedir; ona her zaman diğer yandan onun hedefini değiştiren ya da bazı olgularda bu hedefe ulaşmasını sağlayan belirli bir miktar eşlik etmektedir -ya da bizim dediğimiz gibi onunla alایشım yapmaktadır. Böylece örneğin kendini koruma içgüdüğü kesinlikle erotik bir içgüdüdür ama eğer bu amacını gerçekleştirecekse saldırganlığı emrinde bulundurmalıdır. Böylece aşk içgüdüğü

de bir nesneye yöneltildiğinde eğer bu nesnenin mülkiyetini elde etmek istiyorsa egemen olma içgüdüsünün katkısına gereksinim duyacaktır. İki içgüdü sınıfını tanımamızı bu kadar uzun süre engelleyen şey, gerçekten onları gerçek gösterileri içinde birbirinden yalıtmanın güçlüğüdür.

Yıkıcı içgüdümüz ... her canlı yaratıkta çalıştığını ve onu harabeye dönüştürmeye ve yaşamı başlangıçtaki cansız madde haline indirgemeye çabaladığını varsaymaya başladık. Böylece o çok ciddi olarak bir ölüm içgüdüsü diye anılmayı hak etti oysa erotik içgüdüler yaşama çabasını temsil ediyordu. Ölüm içgüdüsü özel organların yardımıyla dışarıya, nesnelere yöneltildiğinde yıkıcı içgüdüye dönüşür. Diyebiliriz ki organizma bir dış organizmayı yok ederek kendi yaşamını korur. Ancak ölüm içgüdüsünün bir kesimi organizmanın içinde işlevsel kalır ve yıkıcı içgüdünün bu içselleştirilmesinin normal ve hastalıklı pek çok görüngülerinin izlerini sürmüştür. Vicdanın kökenini bu saldırganlığın içe sapmasına yükleme gibi bir yoldan çıkmanın da suçlusuyduk.

Eğitimsiz ırklar ve toplumun geriye dönük katmanları ileri derecede eğitilmiş olanlara göre daha hızlı ürüyor. Süreç belki belli tür hayvanların evcilleştirilmesiyle kıyaslanabilir ve hiç kuşkusuz ona fiziksel değişimler de eşlik etmektedir ama uygarlığın evriminin bu tür bir organik süreç olduğu kavramıyla hala tanış değiliz.

SIGMUND FREUD